

Netherlands

HET EINDIGEN VAN DE MAATSCHAP DOOR DEN WIL VAN ÉÉN OF MEERDERE VENNOOTEN EN HARE ONTBINDING VOLGENS ART. 1684 B. W.

Het eindigen van de maatschap door den wil van één of meerdere vennooten en hare ontbinding volgens art. 1684 B. W.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

Doctor in de Rechtswetenschap

AAN DE RIJKS-UNIVERSITEIT TE LEIDEN,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR-MAGNIFICUS

Dr. J. J. HARTMAN,

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER LETTEREN EN WIJSBEGEERTE,

VOOR DE FACULTEIT DER RECHTSGELEERDHEID TE VERDEDIGEN

op Vrijdag 10 Juli 1908, des namiddags te 4 uren,

DOOR

FREDERIK CORNELIS DÉKING DURA,

GEBOREN TE ZWOLLE.

LEIDEN,
S. C. VAN DOESBURGH.
1908.

AAN MIJNE OUDERS.

Bij het eindigen van dit proefschrift is het mij eene behoefte een woord van dank te wijden aan U, hoog geachten Promotor, Professor VISSER VAN IJZENDOORN, *voor de welwillende wijze, waarop U mij bij mijnen arbeid met Uw raad en voorlichting hebt terzijde gestaan.*

INHOUD.

OPGAVE VAN DE VERKORT GECITEERDE LITTERATUUR.

C. Aubry et C. Rau. Cours de droit civil français d'après la methode de Zachariae. 5e éd. 1897—1907.
P. Bravard-Veyrières. Traité du droit commercial publié, annoté et completé par Ch. Demangeat. 1862—65.
G. Baudry-Lacantinerie et Alb. Wahl. Traité théorique et practique de droit civil, de la société, du prêt, du dépôt. 1898.
Dalloz. Jurisprudence générale. Les Codes annotés. Publié sous la direction de G. Griolet et Ch. Vergé. 1900—07.
Mr. G. Diephuis. Het Nederlandsch burgerlijk regt. 1890.
J. Domat. Les lois civiles dans leur ordre naturel, le droit public et legum delectus. 1735.
M. Duranton. Cours de droit français. VIe éd. 1844.
J. B. Duvergier. Le Droit civil français par C. B. M. Toullier continué par. 1835—43.
Hugo de Groot. Inleidinge tot de Hollandsche rechtsgeleerdheid. 1631.
L. Guillouard. Traité du contrat de société. 2e éd. 1892.
Th. Huc. Commentaire theorique et pratique du Code civil. 1892—1903.
Mr. J. G. Kist. Beginselen van handelsregt. 1870.
Mr. N. K. F. Land. Verklaring van het burgerlijk wetboek. 1894.
F. Laurent. Principes de droit civil français. 3e éd. 1878.
Mr. J. Limburg. Handleiding tot de beoefening van het Nederlandsch burgerlijk recht, door Mr. C. Asser, voortgezet door Mr. J. Limburg. 1905.

J. G. LOCRÉ. La législation de la France. 1827—32.
CH. LYON-CAEN et J. RENAULT. Traité de droit commercial. 1889—99.
Mr. C. W. OPZOOMER. Het Burgerlijk Wetboek verklaard. 1885.
P. PONT. Explication du Code Civil. Continuation de V. Marcadé. 1872—80.
R. J. POTHIER. Traités du droit civil et de jurisprudence française. IIe éd. 1781.
F. E. ROMAN. Ueber den einseitigen Rücktritt von einem abgeschlossenen Gesellschaftsvertrage und dessen rechtliche Wirkungen. 1836.
G. K. TREITSCHKE. Die Lehre von der unbeschränkt obligatorischen Gewerbegesellschaft und von Commandite. IIe Aufl. 1844.
R. T. TROPLONG. Le droit civil expliqué. 1844.
Mr. J. C. VOORDUIN. Geschiedenis en beginselen der Nederlandsche wetboeken. 1838.
K. S. ZACHARIAE VON LINGENTHAL. Handbuch des Französischen Civilrechts, herausgegeben von Dr. A. Anschütz. 1853.

INLEIDING.

Bij den rijkdom van onze rechtslitteratuur aan monographiën, ook over minder belangrijke onderwerpen, wekt het verwondering, dat eene bizondere studie over het eindigen van de maatschap door den wil van één of enkelen der vennooten en hare ontbinding volgens art. 1684 B. W. ontbreekt.

In de wijze, waarop dat onderwerp bij de artt. 1683. 3°, 1684, 1686 en 1687 in het Burgerlijk Wetboek geregeld is, kan de reden daarvan niet gelegen zijn; immers bij het raadplegen van de bekende commentaren op het Burg. Wetb. en op den Code Civil wordt men terstond gewaar, dat die artikelen, welke aan den Code Civil zijn ontleend, tot groot verschil van meening aanleiding geven.

Vooral uit de Fransche schrijvers blijkt, dat men tot geheel verschillende resultaten komt naar gelang men, uitgaande van de algemeene beginselen van het contractenrecht, eene daarmee overeenstemmende verklaring aan de artikelen tracht te geven of, aan de geschiedenis meer invloed toekennende, tracht uit te vorschen, wat de wetgever in zijne artikelen heeft willen neerleggen.

Vond ik in de vooropgestelde omstandigheid, dat over dit onderwerp nog geen monographie verschenen is, aanleiding om dit proefschrift te schrijven, het zooeven overwogene deed mij beseffen, dat eerst na een historisch onderzoek tot de vaststelling van den inhoud der aangehaalde wetsvoorschriften kan worden overgegaan.

De gang van dat onderzoek is aangewezen. Gelijk gezegd, houden onze artikelen eene vertaling in, en wel eene woordelijke, van de bepalingen van den Code Civil.

Vergelijken wij deze laatste met Pothier's uiteenzetting van dit onderwerp in hoofdstuk IV van zijn „Traité du contrat de société", dan blijkt uit het gebruik van dezelfde woorden en zelfs van geheel dezelfde zinnen, dat de Code-wetgever eenvoudig dit hoofdstuk tot wetsbepalingen heeft omgewerkt.

Beschouwen wij Pothier nader, dan springt terstond in het oog, dat aan zijne beschouwingen nagenoeg uitsluitend het Romeinsche recht ten grondslag ligt.

Door het Romeinsche recht zullen wij dus tot het juiste begrip van Pothier's opvattingen moeten geraken en eerst wanneer wij ons daarvoor een oordeel hebben gevormd, zal het mogelijk zijn de voorschriften van den Code Civil en het Burgerlijk Wetboek volkomen te begrijpen.

HOOFDSTUK I.

HET ROMEINSCHE RECHT.

Ten allen tijde heeft in het Romeinsche recht de regel gegolden, dat overeenkomsten, welke door enkele wilsovereenstemming zijn voltrokken, met onderling goedvinden weder kunnen worden ontbonden:

„Ab emptione, venditione, locatione, conductione cae„terisque similibus obligationibus quin integris omni„bus consensu eorum, qui inter se obligati sint, recedi „possit, dubium non est." D. de pactis l. 58 (2, 14).

„Nihil tam naturale est quam eo genere quidque „dissolvere, quo colligatum est: ideo verborum obli„gatio verbis tollitur; nudi consensus obligatio con„trario consensu dissolvitur. D. de diversis regulis „juris" l. 35 (50, 17).

Als van zelf volgt hieruit, dat hetgeen door wilsovereenstemming is tot stand gekomen, niet weder door eenzijdige wilsverklaring kan worden te niet gedaan:

„Sicut initio libera potestas unicuique est habendi „vel non habendi contractus, ita renunciare semel con„stitutae obligationi, adversario non consentiente, nemo „potest." C. de oblig. et act. l. 5 (4, 10).

„De contractu venditionis et emptionis jure perfecto „alterutro invito, nullo recedi tempore bona fides pa- „titur." C. de rescindenda venditione l. 3 (4, 44).

Toch vinden wij deze bevoegdheid bij de maatschap toegekend in D. pro socio l. 65 (17, 2).

Deze plaats (§ 3) behelst de uitlegging van de woorden van Cassius: „qui renuntiaverit societati a se „quidem liberare socios suos, se autem ab illis non „liberare," waaraan alleen waarde wordt toegekend, voor 't geval de opzegging te kwader trouw is geschied b. v. wanneer er algeheele maatschap van goederen is aangegaan en een der vennooten de maatschap opzegt, omdat hij op het punt staat eene groote erfenis te krijgen. Vandaar dat die vennoot, wanneer de erfenis een nadeelig saldo oplevert, dit alleen zal hebben te dragen en door de actio pro socio gedwongen zal worden een eventueel voordeelig saldo in te brengen. Derhalve behoeft hij niet in te brengen, wanneer hij iets verkrijgt na de opzegging, omdat daarbij geen bedrog in 't spel is.

Zoo — wordt verder in § 4 met een beroep op Julianus gezegd — zal hij, die eene maatschap heeft aangegaan om eene bepaalde zaak te koopen en deze opzegt, omdat hij die zaak voor zich alleen wenscht te koopen, de daardoor veroorzaakte schade moeten vergoeden (teneberis, quanti interest mea), doch daartoe niet gehouden zijn, wanneer hij de maatschap heeft opgezegd, omdat hij in den koop geen lust meer had, al koopt zijn medevennoot daarna de zaak zelf en dat wel, omdat er dan van bedrog geen sprake is.

Labeo (§ 5) stelde, dat, wanneer een der vennooten de maatschap op zoodanig tijdstip had opgezegd, waarop

zijne medevennoot er belang bij had, dat de maatschap niet werd opgeheven, hij zich blootstelde aan de actio pro socio. Hij verdedigt dat met de opmerking, dat, wanneer loopende de maatschap landerijen zijn gekocht, en een der vennooten de maatschap opzegt op een tijdstip, waarop die landerijen niet dan met nadeel te verkoopen zijn, tegen deze met recht de actio pro socio kan worden ingesteld, omdat hij aan zijn medevennoot nadeel toebrengt. Proculus meent, dat dit slechts waar is, wanneer het niet in 't belang van de maatschap is haar op te heffen. Zijns inziens moet steeds op het belang der maatschap en niet op het bijzonder belang van een der vennooten gelet worden. Deze regelen gelden, wanneer daaromtrent niets bij het aangaan der overeenkomst is bepaald.

Zoo bevrijdt hij (§ 6), die eene maatschap voor bepaalden tijd heeft aangegaan, zijn medevennoot wel ten zijnen opzichte, maar zich zelf niet ten opzichte van zijnen medevennoot. Derhalve deelt hij, wanneer later eenige winst behaald wordt, daarin niet, maar in 't verlies zal hij gelijkelijk zijn aandeel moeten dragen, „nisi renunciatio ex necessitate quadam facta sit." Indien echter de termijn verstreken is, staat het uittreden vrij: daar dit zonder kwade trouw geschiedt.

Eene samenvatting hiervan vinden wij nog in I. de soc. § 4 (3, 26).

Hoe de Romeinen tot deze beslissing zijn gekomen, heeft Roman historisch trachten te verklaren. Hij wijst op het huwelijk, waarin zij eenige overeenkomst zagen met de maatschap en dat ook door den wil van een der partijen kan worden ontbonden. Hij beroept zich op de woorden van Livius, Lib. I, c. 9: „Societas for-

„tunarum omnium, civitatisque et liberum" en op die van Cicero, de offic. I. 17: „nam cum sit hoc natura „commune animantium ut habeant libidinem procreandi, „prima societas in ipso coniungio est, proxima in libe„ris: deinde una domus, communia omnia" en wijst op de volgende plaatsen: „Inhonestum visum est vin„culo poenae matrimonia obstringi sive futura sive jam „contracta." D. de verborum oblig. l. 134 (45, 1).

„Libera matrimonia esse antiquitus placuit. Ideoque „pacta ne liceret divertere non valere et stipulationes, „quibus poenae irrogentur ei qui (quaeve) divortium „fecisset ratas non haberi constat." C. de inutil. stip. l. 2 (8, 39).

Zijns inziens zouden de bevoegdheid tot eenzijdige opzegging zich bij het huwelijk en bij de maatschap op dezelfde wijze hebben ontwikkeld. Dat deze reeds in de oudste tijden bij de maatschap bestond, zou blijken uit D. pro socio l. 65 § 8: „Item scriptum est „posse procuratori quoque meo socium meum renun„ciari", omdat de uitdrukking „scriptum est" in de commentaar van Paulus op het edictum perpetuum en overgenomen uit eenen schrijver, die over het edict schreef (Servius Sulpicius), slechts op het edict betrekking kan hebben.

Als men nu weet, dat in het Romeinsche recht het gelijkstellen van den plaatsvervanger (procurator) met den lastgever (dominus negotii) bij eenige regeling er op wijst, dat deze regeling reeds geruimen tijd rechtsgeldig was, zou uit het feit, dat bovengemelde plaats afkomstig is van Servius Sulpicius, een tijdgenoot van Cicero, van zelf volgen, dat de bevoegdheid tot eenzijdige opzegging nog ouder was.

Gold echter al voor het huwelijk de regel, dat het door eenzijdige opzegging kon worden ontbonden, daarin kan voor de Romeinen, al beschouwden zij het huwelijk als eene maatschap, geen voldoende reden zijn gelegen om dien regel tot alle maatschappen uit te breiden. De reden, waarom zij dit wel deden, moeten wij zoeken in hunne opvatting van deze overeenkomst.

Uit de plaatsen:

„Societas, si dolo malo aut fraudendi causa coïta „sit, ipso jure nullius momenti est, quia fides bona „contraria est fraudi et dolo." D. h. t. l. 3 § 3.

„Pro socio arbiter prospicere debet cautionibus in „futuro damus vel lucro pendente ex ea societate: „Quod Sabinus in omnibus bonae fidei judiciis existi„mavit: sive generalia sunt, veluti pro socio etc." D. h. t. l. 38.

„Venit autem in hoc judicium pro socio bona fides." D. h. t. l. 52 § 1.

„Hoc enim summam rationem habet, cum societas „jus quodammodo fraternitatis in se habeat." D. h. t. l. 63.

„Sacra res est (sc. societas) et quaedam fraternitas „propositorum animorum. Consortes enim potest facere „casus: caeterum quidem, cum duo homines omnes „fortunas suas contulerunt, omnes casus miscuerunt „unum quoddam factum est." Quintiliani Declamationes. 320.

blijkt, dat de Romeinen voor de maatschap, een overeenkomst aangegaan tot het bereiken van een gemeenschappelijk doel, als een der eerste vereischten stelden goede trouw, opdat de vennooten in daarop steunend onderling vertrouwen eensgezind zouden samenwerken,

ja, dat zij zich dezen band zoo innig en hecht voorstelden als ware hij een band van broederschap. Hieruit is het te verklaren dat zij liever inbreuk maakten op de algemeene beginselen en de vennooten vrij lieten naar eigen goeddunken hunne banden te slaken dan hen te noodzaken tegen hun wil in de maatschap te blijven, bewust als zij zich waren tot hoeveel moeilijkheden eene niet langer gewilde gemeenschap aanleiding kan geven.

Echter dit recht toekennende beseften zij, dat het niet aanging en als strijdende met de goede zeden moest worden beschouwd, het geheel onbeperkt toe te kennen, eenerzijds daar bij deze op goede trouw steunende overeenkomst eene te kwader trouw gedane opzegging niet kan worden toegelaten: D. h. t. l. 65 § 3 en 4 en anderzijds wijl geen verstandig mensch eene overeenkomst van maatschap zal aangaan, wanneer hij er aan bloot staat, dat zijn medevennoot haar weer opzegt op een oogenblik, dat de ontbinding niet dan met groot nadeel kan plaats vinden: D. h. t. l. 65 § 5.

Vandaar dat in deze gevallen eene actie tot schadevergoeding wordt toegekend, dat is toch de strekking van de uitdrukkingen: „a se quidem liberare socios suos, se autem ab illis non liberare". D. h. t. l. 65 § 3; „teneberis quanti interest mea". § 4; „committere eum in pro socio actione". § 5 en „in aestimationem venit". D. h. t. 17 § 2.

De eerste n.l. zegt, dat hij zijne medevennooten niet kan aanspreken, daar hem dan zijne opzegging wordt tegengeworpen, welker nietigheid hij zelf niet kan inroepen; zij hem wel, omdat zijne medevennooten wel de nietigheid der opzegging kunnen staande houden,

wanneer op die opzegging een beroep wordt gedaan. Hij zal dus de eenige partij zijn, die met de actio pro socio kan worden aangesproken, gelijk § 5 ook zegt.

Deze actie zal hier zijn eene actie tot schadevergoeding c. f. l. 65 § 4 en l. 17 § 2, zooals blijkt uit l. 65 § 3: „commodum autem communicare cogetur actione pro socio" en uit l. 65 § 5: „quia deteriorem causam meam facis" en niet eene tot nakomen, daar uit l. 65 § 3 in fine: „Quod si quid post renunciationem adqui„sierit, non erit communicandum, quia nec dolus ad„missus est in eo," volgt, dat de opzegging te kwader trouw de maatschap wel doet eindigen, hetgeen a fortiori uit te breiden is tot de ontijdige opzegging, daar het niet is aan te nemen, dat bij deze, die volkomen te goeder trouw kan geschieden, de opzeggende partij in ongunstiger positie zou geraken. Wat onder eene opzegging te kwader trouw was te verstaan, behoefde geen uitlegging, zoodat hier met eenige voorbeelden kon worden volstaan.

Niet echter was dit het geval bij de ontijdigheid van de opzegging, daar men zich bij de beoordeeling daarvan op tweeërlei standpunt kan plaatsen n.l. kan letten op 't belang van de maatschap en op dat van de vennooten persoonlijk.

Terecht zegt l. 65 § 5, dat hier alleen gelet mag worden op 't belang der maatschap, daar de vennooten door het aangaan der overeenkomst zich verbonden hebben het belang der maatschap in alle opzichten voor te staan, zoodat, wanneer dit in conflict komt met hun persoonlijk belang, zij eene fout hebben begaan door de maatschap aan te gaan, waarvan de ge-

volgen op hen persoonlijk en niet op de maatschap moeten neerkomen.

Het slot van l. 65 § 5: „Haec ita accipienda sunt, „si nihil de hoc in coeunda societate convenit", geeft dan ook niet het recht hier wijziging in te brengen, noch om de twee beperkingen, die de wetgever noodig heeft geoordeeld te stellen en dus van openbare orde zijn, op te heffen, maar wel om het eenzijdige opzeggingsrecht nog meer te beperken, hetgeen ook blijkt uit 't vervolg, § 6: „Item, qui societatem in tempus „coït eam ante tempus renunciando socium a se non „se a socio liberat."

Wat verstonden de Romeinen onder eene societas ad of in tempus coïta?

De plaats: „Societas coïri potest vel in perpetuum, „id est dum vivunt, vel ad tempus vel ex tempore, „vel sub conditione" D. h. t. l. 1. en het ontbreken van eene bepaling als D. locati conducti l. 14 (19, 2): „Qui ad certum tempus conducit, finito quoque tem- „pore colonus est, intellegitur enim dominus cum pati- „tur colonum in fundo esse ex integro locare" pleiten voor het bestaan tot een bepaald tijdstip en het van zelf eindigen op dat tijdstip.

Daarentegen wijst D. h. t. l. 65 § 6: „Quod si tem- „pus finitum est, liberum est recedere," op een bestaan minstens tot een bepaald tijdstip en een daarna stilzwijgend voortduren tot opzeggens toe, want Treitschke's [1]) uitlegging, dat deze plaats alleen betrekking heeft op maatschappen voor eene bepaalde onderneming, is voor mij onaannemelijk, daar dit, in tegenstelling met

1) § 66, blz. 176.

§ 3: „cum omnium bonorum societatem inissemus" en § 4: „si societatem ineamus ad aliquam rem emendam" hier uit niets blijkt, terwijl ook § 5 en 6 niet samen één geheel vormen, maar § 6 ingeleid door: Haec ita enz., staat tegenover de geheele periode § 3—§ 6.

Eene oplossing van deze moeilijkheid zou de verklaring geven, dat het eerste door ad-, het tweede door in tempus werd uitgedrukt.

Hoe dit echter zij, § 6 leert ons, dat het vrij stond door de maatschap voor eenen bepaalden tijd aan te gaan het opzeggingsrecht voor dien tijd uit te sluiten of wel ontijdig te verklaren met dit verschil van de renunciatio intempestiva van § 5, dat hier niettegenstaande de opzegging de maatschap blijft voortbestaan.

Duidelijk staat dit in § 6: „Itaque si quid compendii „*postea* factum erit, eius partem non fert, at si dispen„dium aeque praestabit portionem," in tegenstelling met: I. de societ. § 4 (3, 26): „cogitur hoc lucrum „communicare. Si quid vero aliud lucrifaciat, quod „non captaverit: ad ipsum solum pertinet"; D. h. t. l. 65 § 3 en D. h. t. l. 17 § 1. „Si absenti renunciata societas sit, quoad is scierit" etc.

In dit geval zal dus de actio pro socio niet alleen tot doel behoeven te hebben schadevergoeding, doch ook het nakomen der verplichtingen b. v. het verrichten der werkzaamheden, welke hij bij 't aangaan der overeenkomst op zich had genomen.

De aanhef van § 6 zegt, dat dit slechts een voorbeeld is, zoodat wij moeten aannemen, dat ook andere bepalingen omtrent het opzeggingsrecht mochten worden gemaakt. Zoo kon men het dus uitsluiten voor

een onzekeren tijd n.l. tot het plaatsgrijpen van eene toekomstige gebeurtenis en dit zoo zijnde geeft niets het recht den dood van één der vennooten niet met elke andere toekomstige gebeurtenis op één lijn te stellen, terwijl ook algeheele uitsluiting zonder tijdsbepaling mogelijk was.

Toch was de meest uitgebreide uitsluiting nooit meer dan eene beperking, daar men, van oordeel, dat zich omstandigheden konden voordoen, zoo ernstig van aard, dat een langer in de maatschap blijven niet verlangd mocht worden, bepaalde, dat geene uitsluiting zich zoover zou uitstrekken.

Dit werd aangeduid door l. 65 § 6: „nisi renunciatio „ex necessitate quadam facta sit."

Een uitleg, wat onder „necessitas" verstaan wordt, vinden wij in D. h. t. l. 14: „Si convenerit inter socios, „ne intra certum tempus communis, res dividatur, non „videtur convenisse, ne societate abeatur. Quid tamen, „si hoc convenit, ne abeatur: an valeat? Eleganter „Pomponius scripsit, frustra hoc convenire, nam etsi „non convenit, si tamen intempestive renuncietur socie- „tati, esse pro socio actionem sed etsi convenit ne „intra certum tempus societate abeatur et ante tempus „renuncietur, potest rationem habere renunciatio: nec „tenebitur pro socio, qui ideo renunciavit, quia con- „ditio quaedam, qua societas erat coïta, ei non praes- „tatur, aut quid, si ita iniuriosus et damnosus socius „sit ut non expedit eum pati?"

15. „Vel quod ea re frui non liceat, cuius gratia „negotiatio suscepta sit?"

16. „Idemque erit dicendum, si socius renunciaverit „societati, qui Reipublicae causa diu et invitus sit

„abfuturus quamvis nonnumquam si objici possit, quia „potuit et per alium societatem administrare vel socio „committere: sed hoc non alias, nisi valde sit idoneus „socius, aut facilis abfuturus etiam per alium socie„tatis administratio."

Omtrent deze plaats valt op te merken, dat, aangezien de uitdrukking „res communes dividere" gebruikt wordt voor het verdeelen van zaken, welke gemeeneigendom zijn, dit geheel iets anders beteekent dan het ontbinden van eene personenvereeniging, zoodat deze aanhef buiten bespreking kan blijven.

Voorts moet bij „si hoc convenit ne abeatur" gedacht worden: „intra certum tempus", daar anders de twee deelen van Pomponius' tegenstelling geene tegenstelling zouden vormen als gevende twee geheel verschillende gevallen.

Ten slotte, dat de uitdrukking „frustra hoc convenire" in het eerste lid der tegenstelling in zooverre onjuist is, dat het beding toch ten gevolge heeft, dat elke opzegging voor dien ontijdig is, terwijl zonder het beding alleen die het zou zijn, welke streed met het belang der maatschap.

De tweede helft der tegenstelling geeft den uitleg van „necessitas", zegt ons n.l., dat ondanks het beding de opzegging geldig is, wanneer zij eene gegronde oorzaak heeft. Vier voorbeelden worden hiervan gegeven, waarvan het eerste er evenwel geen is. Wanneer immers aan één der voorwaarden, waarop de maatschap werd aangegaan, niet wordt voldaan, zal de maatschap nooit een aanvang nemen, wanneer het eene opschortende was, en van zelf eindigen en geacht worden nooit te hebben bestaan, wanneer het eene ontbindende voor-

waarde was, en dus opzegging nooit behoeven plaats te hebben.

Uit de drie overige voorbeelden:

1^0. wanneer de medevennoot dermate wederrechtelijk en nadeelig handelt, dat het niet te eischen is langer met hem in gemeenschap te blijven;

2^0. wanneer men verhinderd wordt te genieten van de zaak, terwille waarvan de overeenkomst werd aangegaan;

3^0. wanneer een vennoot tegen zijn wil in staatsdienst afwezig moet zijn en het onmogelijk is of niet van hem te eischen dat hij zich door een derde of zijn medevennoot laat vervangen;

valt af te leiden, dat, wil er eene geoorloofde reden van opzegging aanwezig zijn, deze moet voldoen aan de volgende eischen:

I. Zij moet niet door den wil van dengenen, die opzegt, in 't leven geroepen zijn, zooals blijkt uit de woorden: „ex necessitate quadam", l. 65 § 6; „liceat" l. 15 en „invitus" l. 16. Hoe evenwel, wanneer zij zoo al niet aan zijn wil dan toch aan zijne schuld te wijten is?

Iedere vennoot moet de zaken der maatschap met dezelfde zorg behartigen als zijne eigene zaken: „socius „socio etiam culpae nomine tenetur, id est desidiae „atque neglegentiae. Culpa autem non ad exactissimam „diligentiam dirigenda est. Sufficit etenim talem dili„gentiam communibus rebus adhibere, qualem suis rebus „adhibere solet, quia qui parum diligentem sibi socium „adquirit, de se queri debet." D. h. t. l. 72.

Wanneer hij deze zorg nu niet aanwendt en daaruit voor de maatschap nadeelige gevolgen ontstaan, moet hij de schade vergoeden, zoo noodig wordt hij aange-

sproken met de actio pro socio. Onlogisch zou het zijn, zoo hij aan deze gevolgen, waarvoor hij verantwoordelijk wordt gesteld, eene gegronde reden tot opzegging zoude kunnen ontleenen. Dit ligt ook opgesloten in het „invitus reipublicae causa abesse", hetgeen wijst op een van hoogerhand komenden dwang, welke schuld uitsluit.

II. Zij moet ten gevolge hebben, dat de maatschap niet kan beantwoorden aan het doel, waarvoor zij is aangegaan.

Dit blijkt uit alle drie voorbeelden en in 't bijzonder uit l. 15: „cuius gratia negotatio suscepta sit."

III. Zij mag eerst na het aangaan der overeenkomst zijn ontstaan, althans zijn bekend geworden, daar uit het tegenovergestelde zou volgen, dat zij niet als een beletsel werd beschouwd voor den bloei van de maatschap. Anders zou deze niet zijn aangegaan.

Deze 3 punten laten zich tot den volgenden regel samenvatten:

Eene maatschap, waarbij het eenzijdig opzeggingsrecht is uitgesloten, mag door een der vennooten toch worden opgezegd, wanneer na het aangaan der overeenkomst zich omstandigheden voordoen of bekend worden, welke niet aan zijne schuld te wijten zijn, en ten gevolge hebben, dat de maatschap niet aan haar doel kan beantwoorden.

HOOFDSTUK II.

POTHIER.

Deze geeft in zijn: Traité du contrat de société § IV: de la volonté de n'être plus en société, de volgende beschouwing:

149. Het is niet twijfelachtig, dat de maatschap kan worden ontbonden door onderlinge overeenkomst der vennooten.

Kan een van hen haar eenzijdig opzeggen?

Men zal moeten onderscheiden tusschen maatschappen, welke zonder eenige tijdsbepaling, en die, welke voor een bepaalden tijd zijn aangegaan.

De eerste kunnen door de opzegging van een enkelen vennoot worden ontbonden, L. 4, 51 ff. pro socio.

150. Toch zijn hiervoor twee dingen vereischt:

1⁰. dat de opzegging zij te goeder trouw;

2⁰. dat zij niet zij ontijdig.

De opzegging is niet te goeder trouw, wanneer de vennoot haar doet om zich eene winst toe te eigenen, welke de vennooten zich bij het aangaan der overeenkomst hadden voorgesteld gezamenlijk te behalen.

Voorbeelden: Twee boekverkoopers vormen eene

maatschap om een bibliotheek te koopen, een van hen zegt op om dit alleen te doen en zich de winst toe te eigenen. Nu blijft hij verbonden en de ander kan zijn aandeel opeischen. Wanneer hij evenwel opzegt, omdat hij den koop niet wenscht, is zijne opzegging te goeder trouw en van waarde, wanneer de zaak nog in zijn geheel is, en is hij tot geenerlei schadevergoeding gehouden. L. 65 § 4.

Een vriend deelt mij, die vennoot ben in eene maatschap van alle goederen, mede, dat hij mij tot erfgenaam heeft ingesteld. Dadelijk zeg ik de maatschap op om alleen de erfenis te krijgen. Deze opzegging is te kwader trouw en dus nietig en de erfenis valt in de maatschap, wanneer er een batig saldo is. d. L. 65 § 3.

Evenzoo, wanneer twee landheeren eene maatschap van winst van hunne landerijen hebben aangegaan en een van hen, vernemende, dat een der goederen, welke hij in leen heeft gegeven, zal worden verkocht, de maatschap opzegt om alleen de hem als leenheer toekomende gelden te ontvangen.

151. In de tweede plaats mag zij niet ontijdig zijn. Dit is het geval, wanneer de zaken niet meer in haar geheel zijn of het belang der maatschap eischt een gunstiger oogenblik af te wachten om de onderneming te eindigen b. v. een gunstiger tijd om de gekochte waren van de hand te doen. d. L. 65 § 5.

Om te beoordeelen of eene opzegging ontijdig is, moet men het belang der maatschap en niet dat van den vennoot, die er zich tegen kant, in 't oog houden; tenzij eenige overeenkomst zich tegen de opzegging verzet. d. L. 65 § 5—6.

152. Wat betreft de maatschappen voor een bepaal-

den tijd aangegaan, worden de vennooten geacht, door den tijd te bepalen, gedurende welken de maatschap zal bestaan, te zijn overeen gekomen haar niet te zullen ontbinden dan na verloop van dien tijd, tenzij zich eenige gegronde reden voordoe om haar eerder te ontbinden. Daarom kan een van hen voor dien tijd zonder gegronde reden de maatschap niet ontbinden ten nadeele zijner medevennooten. d. L. 65 § 6.

Maar met eene gegronde reden is zijne opzegging van waarde en doet zij de maatschap eindigen, zelfs dan, wanneer eene uitdrukkelijke clausule den vennoot verbood voor den bepaalden tijd van de maatschap af te zien. Pomponius houdt een dergelijk beding voor overbodig. Is het niet gemaakt, dan kan de vennoot toch alleen dan opzeggen, wanneer hij eene gegronde reden daartoe heeft; is het wel gemaakt, dan belet het hem niet om op te zeggen, wanneer er eene gegronde reden aanwezig is. L. 14 ff. pro socio.

Vervolgens geeft Pothier de volgende voorbeelden van gegronde reden, ontleend aan Ulpianus: indien de medevennoot te zijnen opzichte de voorwaarden niet naleeft, waaronder de maatschap is aangegaan; wanneer de medevennoot weigert hem op zijne beurt te doen genieten van de zaak, die 't onderwerp der maatschap uitmaakt; indien de medevennoot zich slecht gedraagt bij 't beheeren der zaken. L. 14 ff. d. tit.

Ook kan het eene gegronde reden zijn om de maatschap voor den bepaalden tijd op te zeggen, wanneer men, genoodzaakt gedurende langen tijd in staatsdienst afwezig te zijn, de aangelegenheden der maatschap niet kan behartigen; tenzij zijne aanwezigheid niet vereischt is. d. 16 ff. d. tit.

Hetzelfde geldt voor langdurige ziekte van een der vennooten. Zij kan voor hem eene gegronde reden tot opzegging zijn, indien de aard der maatschap zijne persoonlijke bemoeiingen vereischt.

153. De opzegging moet, zal zij de ontbinding bewerken, aan alle medevennooten worden beteekend. Deze beteekening moet, voor 't geval een van hen haar ontkent, door schrift worden bewezen, hetzij door een deurwaardersexploit aan hun persoon of woonplaats, hetzij door een onderhandsch geschrift, waarbij zij erkennen, dat de beteekening aan hen is geschied.

Maar, daar dit geschrift geen bewijs oplevert tegen derden, die belang bij het voortbestaan der maatschap zouden kunnen hebben (Traité des Obligations n°. 749), is het verstandiger deze beteekening door eenen deurwaarder te doen plaats hebben.

154. Wanneer de opzegging betwistbaar is, is het verstandig de medevennooten te doen dagvaarden om hare geldigheid vast te stellen. Want, indien na de opzegging de medevennooten verliezen lijden, kunnen zij hem de gebreken van zijne opzegging tegenwerpen en wanneer die opzegging te kwader trouw bevonden wordt of ontijdig, zal men hem zijn aandeel in de verliezen doen dragen; terwijl, indien zij sedert de opzegging winsten behaald hebben, de vennoot, die de maatschap opzegde, zijn aandeel daarin niet kan opvorderen, omdat hij zelf de nietigheid zijner opzegging niet kan staande houden, noch zich op de gebreken er van beroepen. Daarom zeggen de rechtsgeleerden, dat de vennoot, die te kwader trouw of ontijdig opzegt, zijn medevennoot te zijnen opzichte bevrijdt, doch niet

zichzelf tegenover hem: Ante tempus renuntiando, socium a se, non se socio liberat. L. 65 ff. § 6.

Uit deze paragraaf zien wij, dat Pothier, behalve in n°. 153, van meening was, dat dit onderwerp nog geheel beheerscht werd door het Romeinsche recht.

In hoeverre zijne opvatting van dat recht en de boven ontwikkelde van elkaar verschillen, wil ik uiteenzetten in de volgorde van zijn betoog.

I. In n°. 150 al. 2 doet hij het voorkomen, alsof het zich toeëigenen van een winst, die alle vennooten zich voorgesteld hadden te behalen, de eenige wijze is, waarop eene maatschap te kwader trouw kan worden opgezegd, terwijl L. 65 § 3 en § 4 dit alleen als voorbeelden stellen. Immers kan ook met andere bedoelingen de opzegging te kwader trouw geschieden, b. v. om aan zijn haat bot te vieren of om een ander, zelfs met eigen nadeel te bevoordeelen. Toegegeven moet echter worden, dat in die gevallen het bewijs van de kwade trouw veelal moeilijk zal zijn en tevens, dat de opzegging, wanneer zij nadeel toebrengt, mede eene ontijdige zal zijn. Hierin zal wel de reden gelegen zijn, dat § 3 en 4 alleen voorbeelden van de eerste soort geven.

Ook was het volgens Romeinsch recht voldoende, dat de winst aan de maatschap toekwam, al hadden de vennooten haar niet op 't oog gehad bij het sluiten der overeenkomst. Dit is van belang, wanneer de winst aan onvoorziene omstandigheden te danken is b. v. een vennoot ontdekt, dat in een stuk land, aan de maatschap toebehoorende, een schat verborgen is of dat het zekere delfstoffen of een petroleumbron bevat. Nu zegt hij op en weet bij de verdeeling dit land als zijn aandeel te verkrijgen. Volgens Pothier zou

nu de opzegging niet, volgens Romeinsch recht wel te kwader trouw zijn.

II. Onder n^0. 151 laat Pothier het voorkomen, alsof in twee gevallen de opzegging ontijdig is n.l. 1^0. wanneer de zaken niet meer in haar geheel zijn; 2^0. wanneer het belang der maatschap vordert een gunstiger oogenblik af te wachten.

Ten onrechte daar, wanneer de zaken niet meer in haar geheel zijn, veelal het belang der maatschap zich tegen de ontbinding zal verzetten en de opzegging dus op den tweeden grond ontijdig zal zijn, terwijl, wanneer het belang der maatschap zich er niet tegen verzet, er geen enkele reden is de opzegging ontijdig te verklaren, omdat de zaken niet in haar geheel zijn.

Oorzaak van deze onjuistheid is, dat het eerste geval, ontleend aan een voorbeeld van eene maatschap voor eene bepaalde onderneming aangegaan, waarbij de opzegging in den regel in strijd met 't belang der maatschap zal zijn, wanneer het werk is aangevangen, is uitgebreid tot alle maatschappen.

III. Gelijk wij zagen, bestond in het Romeinsche recht de bevoegdheid het eenzijdig opzeggingsrecht uit te sluiten met deze beperking, dat de vennooten het recht behielden om op gegronde redenen op te zeggen.

Pothier is hieromtrent niet gelukkig in zijne uitdrukkingen, daar hij in plaats van maatschappen in 't algemeen te stellen tegenover maatschappen, waarbij het opzeggingsrecht is uitgesloten, maatschappen zonder eenige tijdsbepaling aangegaan stelt tegenover maatschappen voor nauwkeurig bepaalden tijd (certain temps limité) aangegaan, uitdrukkingen, reeds hierom af te keuren, omdat zij niet, zooals blijkbaar zijne bedoeling

was, samen alle maatschappen omvatten. Er buiten toch blijven die maatschappen, welke zijn aangegaan tot het vervullen van eene gebeurtenis, waarvan het plaats vinden in de toekomst zeker, maar het tijdstip, waarop, onzeker is, dus pour un incertain temps limité.

Uit n⁰. 152 evenwel, waar Pothier juist uitgaat van de fictie, dat de vennooten door de tijdsbepaling het opzeggingsrecht voor eenigen tijd hebben uitgesloten, volgt, dat hij dit geoorloofd acht, zoodat in zijn geest redeneerende, de maatschappen voor een onzekeren, doch beperkten tijd aangegaan ook tot deze groep behooren, daar hierbij dezelfde bedoeling voorzit. Beter zou hij zich dus hebben uitgedrukt door te stellen: seciétés contractées pour un temps limité.

Maar hoe dan, wanneer het opzeggingsrecht eenvoudig is uitgesloten zonder tijdsbepaling? Dat Pothier dit ook geoorloofd achtte, blijkt, waar hij in de laatste alinea van n⁰. 151 het Romeinschrechtelijke: „Haec ita, „si nihil de hoc in coëunda societate convenit" citeert met de vertaling: „à moins qu'il n'y eut quelque con„vention par le contrat de société, qui s'opposât à la „renonciation."

Wij komen dus tot de conclusie, dat Pothier ook hierin geheel het Romeinsche recht volgde, maar door te veel te letten op de onderscheiding in D. pro socio l. 1: „societas coïri potest vel in perpetuum, id est „dum vivunt, vel ad tempus etc." en op het voorbeeld in D. h. t. l. 65 § 6 zich onnauwkeurig uitdrukte.

IV. Onder n⁰. 152 merkt Pothier de lacune in Pomponius' redeneering niet op, noch de onjuistheid van het eerste voorbeeld van Ulpianus, vermeld op blz. 13. Verder vertaalt hij het neutrale „frui non liceat" door

„son associé refuse de le faire jouir", zoo de schijn gevende, alsof steeds de schuld bij de persoon der medevennooten moest worden gezocht, zonder dit te bedoelen, zooals blijkt uit het behouden van 't vierde voorbeeld en de uitbreiding daarvan tot het vijfde: langdurige ziekte, beide geheel van buiten komende redenen.

V. Onder n^{0}. 153 behandelt hij de wijze, waarop de opzegging moet geschieden of liever aan wie ze moet worden gedaan en hoe zij kan worden bewezen.

Aan wie ze moet worden gedaan, vinden wij in 't Romeinsche recht niet uitdrukkelijk vermeld, evenwel volgt uit D. pro socio l. 17 § 1 (17, 2) „quoad is scierit", dat de opzegging niet geldt voor hem, die er niet mee bekend is, waaruit volgt, dat ook daar de opzegging aan alle vennooten moest geschieden.

Wat de bewijsmiddelen betreft, die waren in 't Romeinsche recht geheel vrij, waartegenover Pothier hier bewijs door schrift noodig oordeelt, waardoor de opzegging door deurwaardersexploit als de zekerste te verkiezen is.

VI. Uit n^{0}. 154 al. 2 blijkt, dat Pothier niet laat gelden l. 65 § 3: „Quod si quid post renunciationem ad„quisierit, non erit communicandum, quia nec dolus „admissus est in eo," en van meening is, dat ook de maatschap voor onbepaalden duur blijft voortbestaan en hij merkt dan op, dat het geraden is, zoo spoedig mogelijk een vonnis omtrent de geldigheid uit te lokken, daar anders degene, die meende geldig op te zeggen, in de macht van zijne medevernooten is overgeleverd, wanneer zij er in slagen een gebrek te ontdekken en de opzegging later nietig te doen verklaren, terwijl na het vonnis hij ook zelf van de nietigheid van zijne

opzegging kan gebruik maken en zijn aandeel in de winst kan opeischen.

Geheel buiten ons onderwerp om ontwikkelde zich in 't Oud-Fransche recht een regel, onbekend in 't Romeinsche recht, n.l. dat in elke volmaakt wederkeerige overeenkomst stilzwijgend eene ontbindende voorwaarde wordt verondersteld voor 't geval een der partijen niet aan zijne verplichtingen voldoet.

Deze vinden wij reeds bij Domat: Les lois civiles. T. I. L. 1 t. 1 sect. VI.

11. „Het niet-uitvoeren der overeenkomst van de „zijde van een der partijen kan aanleiding geven tot „de ontbinding, hetzij dat deze zijne verbintenis niet „kan of niet wil nakomen, zelfs wanneer hiervan geen „ontbindende voorwaarde is gemaakt, b. v. wanneer „de verkooper de zaak niet levert; en in deze gevallen „wordt de overeenkomst ontbonden, hetzij oogenblik„kelijk, indien daartoe reden bestaat, hetzij na eenig „uitstel en met vergoeding van de schade, welke door „het niet-uitvoeren kan zijn veroorzaakt."

14. „Wanneer in de ontbinding niet vrijwillig wordt „toegestemd, moet de tusschenkomst van den rechter „worden ingeroepen om de overeenkomst te doen ont„binden en te doen uitvoeren, wat deze zal bevelen."

Vervolgens ook bij Pothier: Traité des obligations. 672:

„Zelfs wanneer men in de overeenkomst het niet„voldoen aan eene verbintenis niet als ontbindende „voorwaarde had gesteld van diegene, welke ik tegen„over u heb aangegaan, kan toch dikwijls dit niet„voldoen de ontbinding van den koop bewerken en dien-

„tengevolge het te niet gaan van mijne verbintenis. „Maar ik moet de ontbinding door den rechter doen „uitspreken, na u hiertoe te hebben gedagvaard. B. v. „wanneer ik u mijne bibliotheek heb verkocht zonder „meer, zal, indien gij talmt mij den prijs te betalen, „het niet-voldoen aan uwe verbiutenis den bedongen „prijs te betalen, aanleiding geven tot het te niet doen „van die, welke ik heb aangegaan om u mijne biblio-„theek te leveren. Maar mijne verbintenis zal niet van „zelf hierdoor te niet gaan, maar door het vonnis, dat „zal volgen op mijne dagvaarding tegen u om te hooren „uitspreken dat, door in gebreke blijven uwerzijds de „bibliotheek te halen en den prijs te betalen, de koop „nietig zal zijn. Het staat in dit geval aan den rechter „vrij u eenig uitstel toe te kennen, gepast om nog aan „uwe verbintenis te voldoen, waarna ik een vonnis „zal kunnen verkrijgen, dat den koop ontbindt en mij „van mijne verbintenis ontslaat."

Of deze regel ontstaan is uit de lex commissoria, vooral voorkomende bij den koop en tot Constantijn's verbod ook bij pand, misschien ook geoorloofd bij andere overeenkomsten, met wier aard zij vereenigbaar was, of uit de condictio causa data causa non secuta bij de innominaat contracten; of eene vereeniging is van beide in verband staande met het verdwijnen van de strenge onderscheidingen der overeenkomsten, is moeilijk uit te maken. Voor het eerste pleit, dat zoowel Domat als Pothier als voorbeelden het koopcontract bezigen, voor het tweede het stilzwijgend in de overeenkomst begrepen zijn en de vereischte tusschenkomst van den rechter, terwijl zijne bevoegdheid, om uitstel te verleenen bij geen van beide voorkwam.

Noch Domat noch Pothier brachten echter deze ontbinding in verband met het opzeggingsrecht bij de maatschap en dit is begrijpelijk, waar zij, zooals wij zagen, tot verschillende rechtsperioden behooren en het verband niet in 't oogloopend is. Toch bestaat het en wel hierdoor, dat het niet-voldoen aan de verbintenis, grondslag voor den eisch tot ontbinding, ook in de meeste gevallen als gegronde reden moet worden aangemerkt om de maatschap voor bepaalden duur op te zeggen.

Wanneer dit geval zich voordeed, had dus de benadeelde partij de keuze tusschen deze twee middelen, tenzij we moeten aannemen, dat het opzeggingsrecht als bijzondere regeling het algemeen geldende recht de ontbinding te vragen uitsloot. Zeker zou dit zoo zijn, wanneer het onmogelijk was, dat beide te gelijk golden. Dit is hier, waar beide eene verschillende bevoegdheid toekennen, niet het geval. Niets verhindert hun bestaan naast elkaar, zoodat naar omstandigheden de benadeelde zijne keuze kan doen, op gelijke wijze als dit het geval is met verschillende acties b. v. die tot nakoming en die tot ontbinding. En dit te meer, daar door de volgorde van hun ontstaan aan een opzettelijk uitsluiten niet gedacht kan worden.

Wat de praktijk betreft, is het waarschijnlijk, dat men zich hield aan het oude opzeggingsrecht en de theoretisch in alle wederkeerige overeenkomsten stilzwijgend opgesloten ontbindende voorwaarde beperkte tot de meer enkelvoudige overeenkomsten, waarbij rechtstreeks praestatie tegenover tegenpraestatie stond.

HOOFDSTUK III.

DE CODE CIVIL.

In de Code wordt ons onderwerp behandeld in de artt.:

1865. 5^{0}. „La société finit par la volonté qu'un seul „ou plusieurs expriment de n'être plus en société."

1869. „La dissolution de la société par la volonté „de l'une des parties ne s'applique qu'aux sociétés „dont la durée est illimitée, et s'opère par une renon- „ciation notifiée à tous les associés, pourvu que cette „renonciation soit de bonne foi, et non faite à contre- „temps."

1970. „La renonciation n'est pas de bonne foi lors- „que l'associé renonce pour s'approprier à lui seul le „profit que les associés s'étaient proposé de retirer „en commun."

„Elle est faite à contretemps lorsque les choses ne „sont plus entières, et qu'il importe à la sociétés que „sa dissolution soit différée."

1871. „La dissolution des sociétés à terme ne peut „être demandée par l'un des associés avant le terme „convenu, qu'autant qu'il y en a de justes motifs, „comme lorsqu'un autre associés manque à ses enga- „gements, ou qu'une infirmité habituelle le rend inha-

„bile aux affaires de la société, ou autres cas sem-„blables dont la légimité et la gravité sont laissées à „l'arbitrage des juges."

Wij zeiden reeds, dat de artikelen van ons Burgerlijk Wetboek eene vertaling zijn van deze Code-artikelen. Daar het nu ten slotte ons doel is de regeling te leeren kennen volgens ons recht en wij daarbij dus alle vragen onder de oogen dienen te zien, besloot ik, om herhaling te vermijden, alle onderwerpen, welke m. i. in beide wetboeken gelijk zijn geregeld tot het volgend hoofdstuk te bewaren en hier alleen te behandelen die, waarin de Code van Pothier afwijkt en het Burgerlijk Wetboek wederom van de Code.

Uit den aard der zaak moeten deze afwijkingen dus voortspruiten uit verschillende plaatsing van onze artikelen in de Code en 't B. W. of uit wetsbepalingen buiten deze artikelen om.

Tot de laatste behoort die, welke is veroorzaakt door art. 1844 C. civ. luidende: „S'il n'y a pas de con-„vention sur la durée de la société, elle est censée „contractée pour toute la vie des associés, sous la „modification portée en l'article 1869; ou, s'il s'agit „d'une affaire dont la durée soit limitée, pour tout „le temps que doit durer cette affaire."

In dit artikel worden tegenover elkaar gesteld maatschappen, omtrent wier duur niets bepaald is en maatschappen, omtrent wier duur ook niets bepaald is, maar welke tot onderwerp hebben eene onderneming, waarvan de duur bepaald is. De eerste worden geacht te zijn aangegaan voor 't leven der vennooten behoudens opzegging volgens art. 1869, de andere voor den tijd, welken de onderneming moet duren.

Uit deze aanhaling van art. 1869 bij de eerste soort, zonder herhaling daarvan bij de tweede, volgt m. i. onlogenbaar, dat op deze tweede soort art. 1869 niet toepasselijk is en zij dus niet eindigen door eenzijdige opzegging [1]).

Dit was wel het geval bij Pothier, volgens wien alleen die maatschappen niet door eenzijdige opzegging eindigden, welke voor bepaalden tijd waren aangegaan of waarbij op andere wijze het opzeggingsrecht was uitgesloten. Cf. blz. 21 en 22.

Tot de eerste moeten wij rekenen art. 1871 C. civ., dat in 1833 in 't B. W. op eene andere plaats gezet werd.

Art. 1871 C. civ. bracht eene groote verandering. Terwijl tot nu toe eene maatschap voor bepaalden tijd aangegaan eindigde door eenzijdige opzegging, mits om gegronde redenen, wordt nu de tusschenkomst van den rechter geëischt, die na gedane vordering de maatschap ontbindt, indien hij meent, dat daartoe gegronde redenen aanwezig zijn, in welke waardeering de wet hem geheel vrij laat.

Door deze verandering is eenige overeenkomst ontstaan met de ontbindende voorwaarde, die reeds volgens Domat en Pothier in elke wederkeerige overeenkomst stilzwijgend ligt opgesloten en welke in den Code is vastgelegd in art. 1184, terwijl het reeds bovengemelde verband is gebleven.

Deze overeenkomst heeft de meeste Fransche schrijvers er toe gebracht te constateeren, dat zij, voor zoo-

---

1) Duranton, 17 § 476 houdt in strijd hiermee vast aan Pothier's leer, dat deze maatschappen wel door eenzijdige opzegging eindigen en met hem Zachariae II § 384.

verre het eerste voorbeeld van art. 1871 C. civ. betreft, op hetzelfde principe berusten; ja, zelfs in zooverre art. 1871 te noemen „une application pure et simple „de la condition résolutoire qui est sous-entendue dans „tous les contrats synallagmatiques," zonder verder in te gaan op de verschillen, die toch onmiskenbaar bestaan in hunne toepassing en waarvan de voornaamste zijn:

1⁰. Bij toepassing van art. 1184 C. civ. wordt de maatschap ontbonden met de fictie, dat zij nooit heeft bestaan, zoodat alles in den oorspronkelijken toestand moet worden teruggebracht, terwijl volgens art. 1871 het bestaan der maatschap wel degelijk wordt erkend, maar door het vonnis wordt beëindigd, waarna scheiding en verdeeling moet volgen krachtens art. 1872.

2⁰. Waar bij art. 1184 C. civ. de rechter de vordering zal moeten toewijzen, wanneer het bewijs is geleverd, dat niet aan de verplichtingen is voldaan, zal hij bij art. 1871 in alle vrijheid te overwegen hebben of hij dit nu eene gegronde reden acht tot ontbinding. Acht hij dat niet het geval te zijn, dan zal hij de vordering afwijzen, ook is het gestelde bewezen.

3⁰. Bij de vordering volgens art. 1184 zal de rechter de bevoegdheid hebben een termijn te stellen om alsnog de verbintenis na te komen, hetgeen bij art. 1871 niet geoorloofd is.

De eerste, die hierop opmerkzaam maakt, is Laurent, die onder n⁰. 402 wijst op het onderscheid in werking tusschen de résolution van art. 1184 en de dissolution van art. 1871.

Toch zegt hij onder n⁰. 401 „la première cause de „dissolution que la loi prévoit est celle de la condition

„résolutoire tacite qui est sous-entendue dans tous les „contrats synallagmatiques" en kent hij hieraan geheel de werking toe van art. 1184, alsof zij verder in art. 1871 niet genoemd was, om onder n^0. 403 en 5 tot de conclusie te komen, dat art. 1871 alleen toepasselijk is, wanneer de medevennoot niet voldoet aan bijkomende, niet in de oorspronkelijke overeenkomst voorkomende verplichtingen of wanneer een vennoot buiten zijne schuld verhinderd is zijne verbintenis na te komen.

Huc (XI) wijst in n^0. 128 er op, dat dit strijdt met de woorden der wet, maar weet geen oplossing te geven. Hij stelt de vragen: Is misschien art. 1871 eene slecht geredigeerde aanhaling van art. 1184 of anders geldt art. 1184 voor rechtstreeksche inbreuken op de verplichtingen uit de overeenkomst en art. 1871 voor de meer indirecte als het niet volkomen volgens overeenkomst nakomen der verplichtingen, welke opvatting volgens hem door de Fransche jurisprudentie gehuldigd wordt.

Wat zijne eerste vraag betreft, deze moeten wij ontkennend beantwoorden, daar ons, wanneer wij art. 1871 C. civ. vergelijken met het eenzijdig opzeggingsrecht om gegronde redenen bij Pothier en in het Romeinsche recht, blijkt, dat deze afwijkingen van art. 1184 C. civ. ook daar voorkomen.

Door de opzegging toch eindigde de maatschap zonder terugwerkende kracht; ook was het niet voldoen aan de verplichtingen zonder meer geen gegronde reden tot opzegging, doch alleen, wanneer 't gevolg hiervan was, dat de maatschap niet aan haar doel kon beantwoorden; terwijl, daar de tusschenkomst van den rechter niet werd vereischt, deze geen uitstel kon verleenen.

Neen, het feit, dat deze afwijkingen in den Code zijn overgegaan, zonder dat er overeenstemming tusschen de twee artikelen werd gebracht, bewijst m. i., dat, evenmin als Pothier en Domat, de Code-wetgever het verband tusschen deze twee artikelen heeft opgemerkt, zoodat het ook niet de bedoeling is geweest het eene artikel voor meer-, het andere voor minder ernstige inbreuken op de verplichtingen te doen gelden.

Op grond hiervan meen ik, dat ook de verhouding tusschen de beide artt. dezelfde is gebleven en wel, dat de benadeelde partij de keuze heeft, van welke van de beide hij gebruik wil maken.

Eene bevredigende regeling is dit in geenen deele, daar de volledige toepassing van art. 1184 C. civ. in de meeste gevallen, vooral wat zijne terugwerkende kracht betreft, onmogelijk zal blijken. B. v. eene maatschap heeft vele jaren volkomen regelmatig gewerkt tot plotseling een der vennooten weigert verder zijne verplichtingen na te komen. Nu kan de ontbinding volgens art. 1184 C. civ. worden geëischt en zal m. i. de rechter haar moeten toewijzen, doch hoe nu al die jaren van regelmatig bestaan ongedaan te maken? Dit is trouwens een bezwaar tegen art. 1184 C. civ., dat zich niet alleen bij de maatschap voordoet.

In de Fransche jurisprudentie vond ik evenwel slechts één geval [1]), waar de eisch luidde „résolution" en dit van eene maatschap, die, daar van den beginne af een der vennooten in gebreke was gebleven, nooit gewerkt had, zoodat tegen de toewijzing van dezen eisch geenerlei

---

1) Bourges 14 juin 1844. D. P. 46, r. 41.

bezwaar was. Toch wordt in dit arrest art. 1871 C. civ. ook aangehaald en de uitdrukking „dissolution" gebruikt zonder onderscheid te maken.

Sterker is in dit opzicht nog een vonnis [1]) betreffende een wijnhandel, die van den aanvang af met verlies werkte, daar een der vennooten, die wijn moest inbrengen van vooraf omschrevene qualiteit, wijn had ingebracht van aanmerkelijk mindere qualiteit, die tegen den gestelden prijs niet verkoopbaar was. Op grond hiervan werd geëischt „dissolution". Het vonnis bevatte o. a. de volgende overweging: „attendu qu'aux „termes de l'art 1184 C. Nap. la condition résolutoire „est toujours sous-entendue dans les contrats synal- „lagmatiques, pour le cas où l'une des parties ne „satisfera pas à son engagement; que d'après l'art „1871 du même code, un des associés peut démander „la dissolution de la société lorsque l'autre associé „manque à ses engagements;.... attendu que Lague- „renne et Comp. ayant contrevenu à leurs engagements „de l'origine de la société, et exposé par lá leur „associé à des pertes certaines et à des récriminations „fâcheuses il est juste de faire remonter, entre les par- „ties, les effets de la dissolution à la même epoque „et de rejeter les pertes sur celle qui, par sa mau- „vaise foi, les a occasionnées.... déclare la société „formée entre les parties dissoute par la faute de „Laguerenne et Comp.; dit que les effets de la dis- „solution remonteront entre les parties à l'origine de „la société."

---

1) Bordeaux 29 juill. 1857. D. P. 58 2. 115.

Uit dit vonnis blijkt wel, dat de Fransche rechters geen onderscheid maken tusschen beide artikelen, of tusschen „résolution" en „dissolution" en aan beide of geen van beide terugwerkende kracht toekennen al naar hen dit billijk voorkomt.

HOOFDSTUK IV.

HET BURGERLIJK WETBOEK.

De Code-artikelen vinden hunne vertaling in onze artt. 1683. 3^0., 1684, 1686 en 1687, welke luiden:

Art. 1683. 3^0. „Maatschap eindigt door den enkelen „wil van eenige of van slechts éénen der vennooten."

Art. 1684. „De ontbinding van maatschappen voor „eenen bepaalden tijd aangegaan, kan door eenen der „vennooten voor den afloop van den tijd, niet anders „gevorderd worden dan om wettige redenen, zoo als, „indien een ander vennoot, niet aan zijne verplichtingen „voldoet, of eene aanhoudende ongesteldheid hem on„bekwaam maakt om de zaken der maatschap waar te „nemen, of andere soortgelijke gevallen, waarvan de „wettigheid en het gewigt aan de beoordeeling des „regters worden overgelaten."

1686. „Maatschap kan slechts door den wil van eenige „of van slechts éénen der vennooten worden ontbon„den, in geval dezelve voor geenen bepaalden tijd is „aangegaan.

„De ontbinding geschiedt, in dit geval, door eene op-

„zegging aan alle overige vennooten gedaan, mits die op-„zegging te goeder trouw en niet ontijdig plaats hebbe."

1687. „De opzegging wordt geacht niet te goeder trouw „te zijn geschied, wanneer een vennoot de maatschap „opzegt, met oogmerk om zich alleen een voordeel toe „te eigenen, hetwelk de vennooten zich hadden voor-„gesteld gemeenschappelijk te zullen genieten.

„De opzegging geschiedt ontijdig, wanneer de zaken „niet meer in haar geheel zijn, en het belang der maat-„schap vordert, dat derzelver ontbinding uitgesteld „worde."

Terwijl de voorgaande ontwerpen deze vierde afdeeling geheel ongewijzigd uit de Code overnamen, werd in 1833 ons art. 1684 van zijn Code-plaats achter art. 1687 verwijderd en op de tegenwoordige plaats gezet, terwijl tevens art. 1844 C. civ. werd geschrapt.

Wat hiervan het gevolg is geweest, zullen wij ter plaatse behandelen in het overzicht, dat ik nu wil trachten te geven van de regeling van ons onderwerp volgens het Burgerlijk Wetboek.

Eene maatschap, zegt art. 1683. 3^0. B. W., eindigt door den wil van een of meerdere vennooten, waaraan art. 1686 echter de beperkende bepaling toevoegt: „slechts .... in geval dezelve voor geenen bepaalden tijd is aangegaan."

Reeds in de eerste ontwerpen werden de woorden van art. 1869 C. civ.: „elle ne s'applique qu'aux sociétés, „dont la durée est illimitée" aldus vertaald, en er is dus geen reden om aan te nemen, dat zij niet hetzelfde zouden uitdrukken.

In 1833 hebben de woorden van art. 1686 B. W. geen verandering ondergaan, doch door het schrappen van

art. 1844 C. civ. is het twijfelachtig geworden of maatschappen, wier duur door den aard van haar onderwerp beperkt is, al dan niet door art. 1686 B. W. worden beheerscht.

Het lag niet in de bedoeling van den wetgever verandering te brengen, zooals blijkt uit de woorden van de Memorie van Toelichting [1]), waar wij lezen, dat het weglaten van art. 1844 C. civ. geschiedde: „wijl deszelfs „inhoud ligt opgesloten in n^0. 3 van art. *a* (nu 1683) „in verband met art. *d* (nu 1686)."

In zooverre zouden wij kunnen medegaan met Prof. Opzoomer (IX, blz. 135), die meent, dat bij het aangaan van maatschappen voor eene bepaalde onderneming de bedoeling voorzit haar zoolang te laten duren als die onderneming vereischt en dat zij dus voor bepaalden tijd zijn aangegaan.

Slaan wij echter de Memorie van Toelichting verder op [2]), dan zien wij, dat de wetgever eene maatschap, aangegaan voor het graven van eene vaart of waterleiding, dus eene maatschap, die door den aard van haar onderwerp beperkt van duur is, rekent tot die maatschappen, waarop artt. 1686 en 1687 B. W. toepasselijk zijn en dus aan den Code die uitlegging geeft, welke wij eerst door het wegvallen van art. 1844 C. civ. mogelijk achten.

Waar nu eene wetsbepaling voor tweeërlei uitleg vatbaar is, zooals 't geval is met art. 1686 B. W., meen ik, dat wij die beteekenis moeten lezen, welke de wetgever er aan hechtte, indien deze althans is uit te

---

1) Voorduin, V, blz. 303.
2) Voorduin, V, blz. 304.

vinden en dus hier, waar zij met zoovele woorden is vermeld, moeten aannemen, dat art. 1686 B. W. ook toepasselijk is op maatschappen voor eene bepaalde onderneming.

Hebben de vennooten het recht bij de overeenkomst de eenzijdige opzegbaarheid geheel uit te sluiten of te beperken m. a. w. is art. 1683. 3⁰. B. W. van openbare orde?

Wij zagen, dat in het Romeinsche recht de uitsluiting van het opzeggingsrecht door de maatschap voor eenen bepaalden tijd aan te gaan, slechts eene der wijzen was, waarop die uitsluiting door overeenkomst kon worden bewerkt; vervolgens, dat Pothier, hoewel zich onnauwkeurig uitdrukkende, dezelfde leer huldigde. De Code volgde de terminologie van Pothier en daarmee zijne onvolledigheid. Hij noemde slechts de uitsluiting door het aangaan der overeenkomst voor eenen bepaalden tijd en liet zich over andere middelen, waardoor het recht van opzegging aan de vennooten kan worden ontnomen, niet uit. Alleen is de uitdrukking „sociétés „contractées pour un certain temps limité" veranderd in „sociétés à terme", welke uitdrukking ruimer is op te vatten nl. als „sociétés contractées pour un temps „limité" en dus ook omvat die maatschappen, welke zijn aangegaan voor een onzekeren, doch beperkten tijd n.l. tot eene toekomstige, zekere gebeurtenis (blz. 22), welke ruimere beteekenis ook kan worden gehecht aan de door art. 1684 B. W. gebezigde uitdrukking „maatschappen voor bepaalden tijd aangegaan", wanneer wij „bepaald" opvatten als „waaraan een grens gesteld is".

Waar aldus de geschiedenis pleit voor de bevoegdheid het eenzijdige opzeggingsrecht uit te sluiten en

de wet er zich niet tegen verzet, ja zelfs eene wijze aan de hand doet om het uit te sluiten, is het m. i. onlogisch te beweren, dat art. 1683. 3^{0}. B. W. zou zijn van openbare orde [1]).

De schrijvers, die dit staande houden en ook de Fransche [2]) jurisprudentie, laten evenwel de uitsluiting wel toe, wanneer eene andere wijze om uit de maatschap te treden is opengesteld b. v. wanneer de vennooten het recht hebben hun maatschappelijk aandeel over te dragen, ja, achten zelfs door deze bepaling de eenzijdige opzegging van zelf uitgesloten.

Deze meening wordt bestreden door Baudry-Lacantinerie § 446, die zoowel de uitsluiting van de opzegbaarheid als de overdraagbaarheid van het maatschappelijk aandeel geoorloofd acht, doch hierin twee verschillende rechten ziet, die zeer goed naast elkaar bestaanbaar zijn. Dit moge waar zijn, in 't algemeen zal toch de overdraagbaarheid van het aandeel zijn ingesteld bij maatschappen, waarvoor een langdurig

---

1) In gelijken zin Bravard-Veyrières I, blz. 405. Kist III, blz. 203. Diephuis XIII, blz. 259. Lyon-Caen et Renault II, § 328. Baudry-Lacantinerie § 445. Limburg III, blz. 549.

Van tegengestelde meening zijn: Pont VII, § 740. Opzoomer IX. Aubry en Rau IV, § 383. Guillouard § 332: deze laatste op grond van de woorden van Domat: „Chacun des associés peut renoncer à „la société sans le consentement des autres, même avait la terme „où elle doit finir et quand il aurait été convenu qu'on ne pour-„trait interrompre la société," die evenwel, zooals blijkt uit „même avant la terme convenu" geen onderscheid maakt tusschen het algemeene opzeggingsrecht en dat om gegronde redenen, hetwelk laatste wel van openbare orde was. Verder Laurent XXVI, § 394 en Huc XI, § 126.

2) Rennes 4 juin 1894. D. P. 94, 2, 120.

Req. 29 avr. 1897. D. P. 98, 1, 106.

bestaan gewenscht is en waarbij het niet aankomt op de persoonlijke eigenschappen van den vennoot, dus wel degelijk met de bedoeling het eenzijdige opzeggingsrecht uit te sluiten.

Bij arrest van 13 Dec. 1861 (W. 2342) verklaarde de Hooge Raad art. 1686 B. W. van openbare orde, doch hiervan kwam hij terug bij arrest van 22 Dec. 1876 (W. 4068). Toch achtte hij ook toen algeheele uitsluiting der eenzijdige opzegbaarheid zonder openstelling van eene andere wijze om uit de maatschap te treden ongeoorloofd op grond van D. pro socio l. 70: „Nulla societatis in aeternum coïtio est."

Op blz. 10 sprak ik de meening uit, dat het volgens Romeinsch recht wel geoorloofd was het eenzijdige opzeggingsrecht geheel uit te sluiten en merkte daarbij op, dat dit beding slechts eene beperkte werking had, daar het aan eene opzegging om gegronde redenen niet in den weg stond.

Ik geloof dan ook niet, dat deze woorden, waarvan de juiste strekking door de plaats, waar zij voorkomen, moeilijk te bepalen is, ten doel hebben deze uitsluiting te beletten en ik acht ze veeleer gericht tegen het uitsluiten der opzegging om gegronde redenen. In beide gevallen is echter de uitdrukking „in aeternum" moeilijk te verklaren, daar elke maatschap door den dood van een der vennooten eindigt.

Hierom lijkt het mij het waarschijnlijkst, dat deze plaats verband houdt met D. h. t. l. 65 § 9: „nec heres socii succedit" en een verbod behelst tegen de bepaling, dat de maatschap wel op de erfgenamen zou overgaan.

Dit was ook de opvatting van Pothier: Traité du

contrat de société n⁰. 65: „Suivant les principes du „Droit Romain on ne pouvait par valablement convenir que la société aurait lieu, même après la mort „des parties contractantes. C'est en ce sens que Cujas „entend ce qui est dit en la Loi 70 ff. d. tit.: „Nulla „societatis in aeternum coïtio est."

Het arrest van den Hoogen Raad betreft eene maatschap, aangegaan in 't jaar 1782 en dus beheerscht door het toenmaals geldende Oud-Hollandsche recht. Maar ook daarvoor vindt het eenen tegenstander in Hugo de Groot (*b.* III, *d.* 21 § 4) die zegt: „Men kan het „oock doen.... ofte voor altijd, 't welck verstaen werd „gheduirende het leven der vennooten, want anders „geen gemeenschap en kan eeuwig zijn" en dus het verbod ook laat slaan op een voortduren na den dood van een der vennooten. Zoo ook in § 8: „Maatschap „vergaet door den dood van iemand der vennooten „zooveel des overledens erfgenamen aangaet, t' eene„mael al waer 't ook anders bedonghen." Anderzijds achtte hij de eenzijdige opzegbaarheid wel van openbare orde: „maer ook wanneer een de opzegginge „doet.... al waer 't oock datter besproken waer niet „te moghen opzegghen, alzoo zodanighen bespreck is „krachteloos", doch hier is hij zeer onvolledig, daar hij b. v. de maatschappen voor bepaalden tijd en de opzegging om gegronde redenen geheel onvermeld laat.

In overeenstemming met dit arrest van den Hoogen Raad is een vonnis van het Hof van Noord-Holland, 16 Mei 1872 [1]), dat besliste, dat de bevoegdheid tot opzegging mag worden afhankelijk gesteld van de ver-

---

1) Mag. v. Hand., XIV, 137.

vulling van eene voorwaarde, daar dit niet met de wet strijdt, noch de strekking heeft het recht van opzegging te verijdelen.

Een argument, dat dikwijls is aangevoerd tegen de uitsluiting der eenzijdige opzegbaarheid [1]) en op grond waarvan dan de maatschappen aangegaan voor 't leven [2]) of een tijd, den levensduur van een der vennooten te boven gaande, worden beschouwd als aangegaan voor geen bepaalden tijd, wordt geput uit art. 1637 B. W. (art. 1780 C. civ.), de wetsbepaling, die verbiedt een huur van diensten aan te gaan anders dan voor bepaalden tijd of voor een bepaald werk.

Hiertegen valt op te merken, dat bij de maatschap geen sprake is van eene ondergeschikte verhouding en dus geen gevaar voor herleven van eenig soort van persoonlijke dienstbaarheid, waartegen art. 1780 C. civ. bedoelde te waken. Bovendien vindt dit artikel zijn oorsprong in de denkbeelden van de Fransche revolutie, welke wij toch onmogelijk als den grondslag van de veel oudere regeling van ons onderwerp kunnen aannemen.

Onze conclusie is dus, dat elke maatschap eindigt door den wil van een of meerdere vennooten, tenzij deze wijze van tenietgaan bij de overeenkomst op eenige wijze is uitgesloten.

---

1) Guillouard § 324.

2) Een verschil, dat dikwijls uit 't oog wordt verloren, bestaat tusschen de maatschap voor onbepaalden duur, die volgens art. 1683. 4°. door den dood eindigt en in dien zin niet langer duurt dan het leven en de maatschap, die is aangegaan voor 't geheele leven, als tijdsbepaling, met het doel de eenzijdige opzegging uit te sluiten. Bravard-Veyrières I, blz. 404.

Om te werken moet deze wil, zoo leert ons art. 1686 B. W., worden kenbaar gemaakt door eene opzegging aan alle medevennooten.

Hoe deze opzegging moet geschieden, wordt niet vermeld, zoodat elke opzegging, zoowel schriftelijk als mondeling, als geldig moet worden beschouwd [1]. Daar de wet haar eischt, moet ze evenwel ook geschieden [2], zoodat m. i. eene buitengerechtelijke acte om voor een notaris te verschijnen, ten einde tot scheiding en deeling te geraken, eene dagvaarding met dit doel voor den rechter of wel een aanbod om de bezittingen der maatschap te verkoopen en de opbrengst te deelen [3], hoezeer daar ook de wil uit blijkt de maatschap te doen eindigen, niet als eene geldige opzegging kan worden beschouwd.

Voorts stelt art. 1686 B. W. nog twee vereischten, waaraan de opzegging moet voldoen. Zij moet namelijk zijn te goeder trouw en niet ontijdig.

Zooals reeds is opgemerkt op blz. 10, heeft de wetgever het noodig geoordeeld deze beperkingen te stellen, zoodat ze zijn te beschouwen als van openbare orde [4].

Art. 1686 wordt uitgewerkt door art. 1687 B. W.,

---

1) Amsterdam 11 Oct. 1856, W. 1814.

Laurent XXVI, 407 § 399, meent m. i. ten onrechte: „une notification implique un écrit".

2) H. R. 22 Dec. 1854. v. d. Honert, B. R. XIX, blz. 373.

3) Dalloz, art. 1869, n°. 48, 49 en 50.

4) Evenzoo Huc XI, § 127.

In anderen zin Pont VII, § 748 op grond van eene m. i. onjuiste opvatting van D. pro socio l. 65 § 5 in fine. Vergelijk blz. 8. Ook Troplong II, § 980.

dat zegt, wanneer eene opzegging niet te goeder trouw is en wanneer ontijdig.

Daar men niet mag aannemen, dat de bedoeling heeft voorgezeten een voorbeeld te geven van eene opzegging, die niet te goeder trouw of ontijdig plaats heeft, zal beslist moeten worden, dat eene opzegging alleen dan als te kwader trouw of ontijdig geschied moet worden beschouwd, wanneer een der in de wet gestelde gevallen aanwezig is [1]).

Bij al. 2 van art. 1687 rijst de vraag of, wil de opzegging ontijdig zijn, de zaken niet meer in haar geheel moeten zijn en tevens het belang der maatschap uitstel moet vorderen [2]), dan wel, het aanwezig zijn van een dezer twee vereischten daartoe voldoende is? Deze vraag moet m. i. in den laatsten zin worden beantwoord [1]), 1^{0}. wegens de komma, welke tusschen de beide zinsneden staat en 2^{0}. omdat Pothier, waaraan het voorschrift ontleend is „ou" in plaats van „et" bezigde.

De bezwaren, welke tegen deze regeling zijn in 't midden te brengen en de oorzaak er van, stelde ik reeds op blz. 21 in het licht.

Hieraan is alleen te ontkomen door meer op den zin dan op de woorden der wet te letten en door het eerste geval van ontijdigheid alleen te doen gelden voor maatschappen voor eene bepaalde onderneming aangegaan.

---

1) Amsterdam Mei 1863. Mag. v. Hand., V, blz. 192. Anders Limburg III, blz. 551, evenwel alleen ten opzichte van de goede trouw.

2) Diephuis XIII, blz. 263. Land III^{2}, blz. 171. Limburg III, blz. 551.

Het treft ons, dat de Code dezelfde vereischten stelt, hoewel hij door art. 1844 de eenzijdige opzegbaarheid bij deze maatschappen uitsluit; een bewijs te meer, dat men eenvoudig het hoofdstuk van Pothier in wetsbepalingen heeft omgezet, in dit geval zelfs zonder acht te slaan op de wijziging, die wellicht onbewust was binnengeslopen.

Ook is wel eens beweerd, dat deze bepaling betrekking zou hebben op den termijn, bij de opzegging in acht te nemen. Dit is m. i. onjuist, daar 't afwikkelen der zaken, hetgeen naar den aard der maatschap nu eens langer dan korter tijd zal vorderen, eerst begint, nadat de maatschap is geëindigd en in dit geval slechts te beslissen valt of het tijdstip, waarop men de maatschap wenscht te doen eindigen, met het oog op het belang van de maatschap, als minder gewenscht moet worden aangemerkt [1]). Dit blijkt mede uit de voorbeelden, welke in D. pro socio l. 65 § 5 worden gegeven en uit Pothier. Terecht merkt Mr. Limburg (blz. 551) op, dat den rechter geen bevoegdheid is gegeven uitstel te verleenen.

Zal dus de maatschap door den wil van een der vennooten eindigen, dan moet die wil worden kenbaar gemaakt door eene opzegging aan alle medevennooten, te goeder trouw zijn en niet ontijdig. Indien aan een dezer vereischten niet voldaan wordt, is de opzegging ongeldig. Zij is dat evenzeer, wanneer bij de overeenkomst de bevoegdheid tot eenzijdige opzegging aan den vennoot was ontnomen.

Toch zal de werking dezer ongeldigheid in de ver-

---

1) Amsterdam 7 Mei 1863. Mag. v. Hand., V, blz. 192.

schillende gevallen niet dezelfde zijn. Immers zal, wanneer de opzegging te kwader trouw of ontijdig is geschied, de nietigheid alleen kunnen worden ingeroepen door de medevennooten. Het zou strijden met de goede zeden, dat hij, die de opzegging deed, partij zou kunnen trekken van zijne eigene onbetrouwbaarheid in 't geval van kwade trouw of van zijn verwaarloozen van 't belang der maatschap in 't geval van ontijdige opzegging, door, wanneer zijn toeleg mislukt, de opzegging ongedaan te maken [1]). In deze gevallen zal hij zich zeer te recht in eene nadeelige positie bevinden, daar eventueele latere winsten hem zullen ontgaan en zijne medevennooten alleen de ongeldigheid der opzegging zullen inroepen om hem in de verliezen te doen dragen.

Daar de wet in art. 1867 aangeeft, in welke gevallen eene opzegging te kwader trouw is of ontijdig, zal hij, die zich daarop beroept, het aanwezig zijn van een dezer gevallen moeten bewijzen [2]).

Daarentegen zal, wanneer de opzegging niet aan alle medevennooten is gedaan, de maatschap steeds blijven voortbestaan, daar de wet alleen aan eene opzegging aan alle vennooten gevolg toekent. Hierbij komt, dat het zeer wel mogelijk is, dat hij, die de opzegging deed, op zijn voornemen terugkomt, hetgeen hem, zoo-

---

1) In anderen zin Diephuis XIII, blz. 264 en Land III², blz. 171 op grond, dat de wet alleen aan die opzegging waarde toekent, welke gedaan is ter goeder trouw en niet ontijdig.

2) Amsterdam 27 Nov. 1863. Mag. v. Hand., blz. 271.

Amsterdam 7 Mei 1863. Mag. v. Hand., blz. 192.

Anders Limburg III, blz. 551, die meent, dat hij, die opzegt, zijne goede trouw zal moeten bewijzen.

lang hij daaraan nog niet ten volle uitvoering heeft gegeven, moet vrijstaan. In dit geval zullen wij dus de absolute nietigheid der opzegging moeten aannemen [1]).

In geval van ontkenning zal op hem, die beweert de opzegging gedaan te hebben, de bewijslast daarvan rusten.

Terwijl Pothier steeds schriftelijk bewijs verlangt, is volgens ons recht, daar geen bijzonder bewijsmiddel is voorgeschreven, getuigenbewijs toegelaten, wanneer de waarde van het voorwerp der overeenkomst niet meer dan *f* 300 (volgens den Code 150 fr.) bedraagt.

Boven dit bedrag zal door art. 1933 B. W. (art. 1341 C. civ.) schriftelijk bewijs worden gevorderd en dus de voorzichtigheid gebieden de opzegging bij exploit te doen.

Wanneer eene maatschap, waarbij het eenzijdig opzeggingsrecht was uitgesloten, toch zonder gegronde reden werd opgezegd, was volgens Romeinsch recht en volgens Pothier deze opzegging alleen betwistbaar door de medevennooten. Terecht, daar opzegging geoorloofd was, mits om gegronde redenen en hier dus hetzelfde geldt als bij de opzegging, die te kwader trouw of ontijdig is n.l. dat hij, die ten onrechte opzegt, zelf zich niet op zijne ongeoorloofde daad mag beroepen. Dit is echter veranderd door de wijziging

---

1) Evenzoo Diephuis XIII, blz. 262. Land III, blz. 170. Kist III, blz. 201. Limburg, III, blz. 551.

De meeste Fransche schrijvers nemen daarentegen aan, dat alleen de medevennooten de geldigheid kunnen bestrijden en sluiten hiervan dan nog diegenen uit, die de opzegging ontvingen, indien zij, die haar niet ontvingen, hierin berusten, zonder dat m. i. voldoende te motiveeren. Zie Huc XI, § 127 en de daar aangehaalde schrijvers.

van het opzeggingsrecht om gegronde redenen in de bevoegdheid om ontbinding te vorderen volgens art. 1684. Nu laat de wet geenerlei opzegging toe, wanneer het recht hiertoe bij de overeenkomst is uitgesloten, zoodat de opzegging absoluut nietig zal zijn.

Mr. Limburg ziet bezwaren, wanneer de maatschap niettegenstaande een daarmede strijdig beding wordt opgezegd, bezwaren, welke zich evenzeer zullen voordoen, wanneer de opzegging plaats heeft voor den bepaalden tijd, ook al acht men art. 1686 van openbare orde. Hij meent, dat men dezen vennoot niet kan dwingen in de maatschap te blijven. M. i. is van dwang hier geen sprake, hij heeft de maatschap aangegaan en blijft vennoot tot de maatschap op eenige wijze wordt opgeheven. Hij deelt als zoodanig zijns ondanks zoowel in de winst als in het verlies.

Waar men hem niet toe kan dwingen, is aan zijne verplichtingen als vennoot te voldoen. In vele gevallen zal men zijne werkzaamheden door een plaatsvervanger ten zijnen koste kunnen doen verrichten volgens art. 1277 B. W., doch zoo dit niet mogelijk is, zullen zijne medevennooten hem slechts kunnen aanspreken tot vergoeding van kosten, schade en interessen. De berekening hiervan zal voorzeker moeilijkheden opleveren, daar zij zich zal moeten uitstrekken over den geheelen tijd, dat de maatschap nog voortduurt.

Wanneer de maatschap voor bepaalden tijd is aangegaan, kunnen, aldus art. 1684, de vennooten toch de ontbinding vorderen wegens gegronde redenen.

In het Romeinsche recht had men deze bevoegdheid of liever het recht tot eenzijdige opzegging, dat hiervoor heeft moeten plaats maken, steeds, wanneer op

eenige wijze het opzeggingsrecht was uitgesloten. Pothier en vervolgens de Code en het Burgerlijk Wetboek behandelen alleen het geval, dat de maatschap voor bepaalden tijd is aangegaan en behoefden dus ook deze bevoegdheid alleen voor dat geval toe te kennen.

Wij evenwel, kwamen tot de conclusie (zie bl. 38 e. v.), dat het geoorloofd is ook op andere wijzen het opzeggingsrecht uit te sluiten en zullen dus deze bevoegdheid, wier strekking het is, zooals blijkt uit het Romeinsche recht, te gelden bij elke uitsluiting, ook tot deze gevallen moeten uitbreiden [1]).

Mr. Limburg (III, blz. 552) gaat verder en meent, dat art. 1684 B. W. geldt voor alle maatschappen. Voor 't Romeinsche recht is dit zeker waar, daar de opzegging om gegronde redenen, als het mindere, ligt opgesloten in de algemeene eenzijdige opzegging. Er is wel eens beweerd, dat er wel verschil was n.l. dat, wanneer de algemeene opzegging ontijdig mocht zijn, die om gegronde redenen toch zou opgaan. Ten onrechte, immers, wanneer zich omstandigheden voordoen, die de maatschap beletten aan haar doel te beantwoorden, verzet haar belang zich niet tegen hare ontbinding, en is dus de opzegging niet ontijdig.

Volgens ons recht evenwel hebben de vennooten in 't algemeen de bevoegdheid tot eenzijdige opzegging en heeft de wetgever hen de bevoegdheid gegeven de ontbinding te vorderen voor 't geval de eerste is uitgesloten. Wanneer dit niet het geval is, hebben de vennooten deze bevoegdheid niet noodig, maar hebben

---

1) Evenzoo Baudry-Lacantinerie, § 458.

zij haar ook niet, daar de wetgever haar niet aan hen heeft toegekend.

Dit kan verschil maken n.l. wanneer men de op blz. 44 voorgestelde lezing van art. 1687 al. 2 niet aanneemt. In dat geval toch is het mogelijk, dat eene opzegging ontijdig is alleen op grond, dat de zaken niet meer in haar geheel zijn zonder dat het belang der maatschap zich tegen de ontbinding verzet. Doen zich daarbij omstandigheden voor, die de maatschap beletten aan haar doel te beantwoorden, dan zou dat een geval opleveren, waarin de opzegging ontijdig is en toch de vordering tot ontbinding zou opgaan, indien de vennooten het recht hadden haar in te stellen, wat m. i. niet het geval is.

Zooals wij zagen, bracht art. 1871 C. civ. eene groote verandering door het eenzijdige opzeggingsrecht te ververanderen in eene bevoegdheid de ontbinding door den rechter te vorderen wegens gegronde redenen.

Welke overweging bij deze verandering heeft voorgezeten, wordt nergens vermeld. Waarschijnlijk heeft de opmerking, die Pothier bij n^0. 154 maakt, er aanleiding toe gegeven.

Hangt het van de al dan niet gegrondheid der redenen, die tot de opzegging leidden af, of daardoor de maatschap al dan niet eindigt, dan loopt hij, die opzegt, het gevaar, dat nog na jaren de gegrondheid der opzegging wordt betwist en op grond daarvan wordt gevorderd, dat hij in de sedert dien geledene verliezen zal bijdragen.

Wel is waar geldt dit bezwaar ook bij opzegging van eene voor onbepaalden tijd aangegane maatschap, zooals uit de woorden „pourvu que cette renonciation

„soit de bonne foi et non faite à contre temps" van art. 1869 C. c. blijkt, doch in veel geringere mate, omdat de betwisting slechts op de twee aangegevene gronden wordt toegelaten en over het al dan niet bestaan van die gronden niet zoo licht geschil zal ontstaan als over het al dan niet aanwezig zijn van de door art. 1871 C. civ. gevorderde „justes motifs".

Betwijfeld mag echter worden, of Pothier's opmerking wel tot wijziging in diens stelsel behoefde te leiden. In theorie kan men, hetgeen hij vreest, wel stellen, doch dat het zich in werkelijkheid zou voordoen, is in hooge mate onwaarschijnlijk. Immers zal de uitgetreden vennoot wel steeds scheiding en verdeeling vorderen en daardoor zijne medevennooten noodzaken om of de opzegging als geldig te erkennen of die als in strijd met de wet geschied te betwisten.

Wat de vraag betreft, welke omstandigheden de rechter als gegronde redenen heeft aan te nemen, hieromtrent laat art. 1684 B. W. (art. 1871 C. civ.) aan duidelijkheid te wenschen over.

Zoo geeft het b. v. aanleiding tot de volgende redeneering: het eerste voorbeeld geeft een geval van niet te willen voldoen aan zijne verplichtingen, het tweede van een door ziekte daarin verhinderd zijn, dus soortgelijke gevallen zijn alle gevallen, waarin een vennoot om welke reden ook niet of niet behoorlijk aan zijne verplichtingen voldoet.

Dat deze redeneering onjuist is, blijkt m. i. evenwel uit de uitdrukking: „gegronde redenen.... waarvan de „wettigheid en het gewigt aan de beoordeeling des „regters worden overgelaten," welke op een veel uitgebreider terrein van beoordeeling wijst dan alleen

op het niet behoorlijk voldoen aan zijne verplichtingen. Voorts heeft men in de als voorbeelden gestelde gevallen met omstandigheden te doen, welke ten gevolge hebben, dat de maatschap niet aan haar doel kan beantwoorden, zoodat de vraag gewettigd is of niet veeleer als „soortgelijke gevallen", die gevallen moeten worden beschouwd, waarbij datzelfde gevolg intreedt. Te gereeder geven wij daarop een bevestigend antwoord, omdat het voorschrift zich dan aansluit aan het Romeinsche recht en aan hetgeen Pothier leert, wiens eerste en laatste voorbeeld men — vermoedelijk ter bekorting — alleen heeft overgenomen; bovendien blijkt niet, dat men iets anders bedoeld heeft.

Wanneer men dit aanneemt, is ook gemakkelijk de vraag te beantwoorden, wie de ontbinding mag vragen, daar wij dan ook hier het Romeinsche en Oud-Fransche recht zullen moeten volgen en deze bevoegdheid toekennen aan elken vennoot, aan wiens schuld het ontstaan van de reden niet te wijten is.

Deze vraag is gesteld o. a. naar aanleiding van het tweede voorbeeld: „indien eene langdurige ongesteldheid hem onbekwaam maakt", waarbij in aansluiting met het eerste voorbeeld „hem" moet worden opgevat als „een ander vennoot". Hiermede in overeenstemming waren de woorden van M. Boutteville [1]: „Si avant le „terme convenu, l'un des associés manque à ses „engagements ou devient par quelque infirmité habi„tuelle incapable de se livrer aux affaires de la société, „il peut resulter de ces événements ou d'autres cas „semblables, des motifs qui justifient de la part des

1) Locré, 14, pag. 545.

„*autres* une renonciation et autorisent les juges à „l'admettre."

Op grond van deze twee plaatsen heeft men gemeend, dat eigen ziekte geen gegronde reden is om ontbinding te vragen. Evenwel aan deze zinsnede uit een algemeene en dus uiteraard in de bijzonderheden niet zeer nauwkeurige redevoering van één persoon mag m. i. niet veel bewijskracht worden toegekend en wat de woorden der wet betreft, reeds boven merkten wij op, dat de redactie niet gelukkig is. Waar in het eerste voorbeeld de uitdrukking „een ander vennoot" juist was, was eene onnauwkeurigheid licht gemaakt. In de tweede plaats zijn het slechts voorbeelden en is er dus geen beletsel deze tot de ziekte van den aanvrager uit te breiden. Hiertoe gaan wij in verband met ons uitgangspunt te gereeder over, daar Pothier dit juist als een van zijne voorbeelden noemt [1]).

Deze oplossing is ook in de praktijk de meest logische, omdat, wanneer de maatschap achteruitgaat door ziekte van een der vennooten, deze vennoot daardoor evenzeer schade lijdt als de overige vennooten.

Toch is hier eene verandering op te merken en wel doordat de Code en het B. W. in de leer van de culpa afwijken van het Romeinsche recht en het beginsel huldigen, in art. 1271 B. W. (art. 1137 C. civ.) alleen voor de verbintenissen om te geven uitdrukkelijk gesteld, dat ieder schuldenaar voor de belangen zijner schuldeischers als een goed huisvader moet zorg dragen, tenzij bij bijzondere wetsbepaling anders mocht

1) Ook Duvergier V, § 451.

zijn bepaald, hetgeen bij de maatschap niet het geval is.

Dus, terwijl volgens het Romeinsche recht de vennooten konden volstaan met aan de belangen der maatschap dezelfde zorg te wijden als aan hunne eigen zaken, gelijk wij vermelden op blz. 14, moeten zij volgens ons recht, de zorg aanwenden van een goed huisvader. Dit verschil heeft eenigen, zij het dan misschien ook alleen theoretischen, invloed op de vraag, wie de ontbinding kan vorderen. Wij zagen n.l., dat het feit, dat als gegronde reden om de ontbinding te vorderen gesteld wordt, niet aan de schuld van den eischer te wijten mag zijn. Waar nu in 't Romeinsche recht dit beoordeeld moest worden naar de zorg, die de eischer aan zijne eigene zaken besteedde, zal hij volgens ons recht alleen kunnen optreden, wanneer het feit zich voordoet, niettegenstaande hij aan de zaken van de maatschap de zorg van een goed huisvader besteedde.

Evenals de opzegging wegens gegronde redenen moest gedaan werden aan alle medevennooten, zoo zal ook de rechtsvordering tot ontbinding tegen allen moeten worden ingesteld [1]), want daar het niet geldt de uitsluiting van een bepaalden persoon [2]), doch de ontbin-

---

1) Amsterdam 3 April 1866, W. 2814.

Amsterdam 24 Jan, 1890. Mag. v. Hand., 1890, blz. 161.

2) Ten onrechte meent Baudry-Lacantinerie, n°. 207, dat men uitsluiting van een der vennooten kan vorderen met instandhouding der maatschap, op grond van art. 1184 C. c. (art. 1302 B. W.), daar deze uitsluiting eene ontbinding zou zijn ten opzichte van de uitgeslotene.

De maatschap is echter één overeenkomst tusschen alle vennooten, welke de rechter op grond van art. 1184 C. c. wel geheel doch niet gedeeltelijk ontbonden kan verklaren. Evenzoo H. R. 3 Juli 1894, W. 6597.

ding van de geheele maatschap, zal men tegen elk der vennooten een vonnis moeten verkrijgen.

Aan den rechter wordt door art. 1684 eene groote macht gegeven. De wet laat hem geheel vrij in de beoordeeling of de aangevoerde omstandigheden voldoende reden opleveren om de ontbinding der maatschap uit te spreken, van welk vonnis, als gaande over feiten, geen cassatie mogelijk is.

Wij zagen reeds, dat art. 1684 de strekking heeft te gelden, wanneer het eenzijdige opzeggingsrecht is uitgesloten en dat wel in dien zin, dat de wetgever gemeend heeft partijen te moeten beschermen tegen hunne eigene onvoorzichtigheid, wanneer zij zich zonder eenig voorbehoud aan de goede trouw der medevennooten en aan den loop der omstandigheden hebben overgegeven. Wij moeten dus aannemen, dat art. 1684 van openbare orde is en door geenerlei beding mag worden uitgesloten, noch geheel, noch ten deele door overeen te komen, dat sommige omstandigheden niet als wettige redenen voor ontbinding zullen worden beschouwd [1]). Immers heeft de wetgever de beoordeeling geheel aan den rechter overgelaten en wel waarschijnlijk om deze reden, dat hij het onmogelijk achtte van te voren alle omstandigheden te overzien, die hetzij op zich zelf, hetzij in combinatie met andere omstandigheden de bloei van eene maatschap kunnen verhinderen.

Dit geldt, hoewel in mindere mate, daar zij slechts met eene bepaalde maatschap te doen hebben, ook

---

1) In anderen zin Baudry-Lacantinerie, § 467.
Limburg III, blz. 554.

voor de vennooten bij elke bepaald gegevene omstandigheid, want ook hieromheen kunnen zich eene oneindige reeks bijkomende omstandigheden groepeeren, waarop de rechter telkens in elk bijzonder geval zal hebben acht te slaan, maar die partijen van te voren in hunne overeenkomst niet vermogen te omschrijven.

Hierom acht ik het ook nutteloos de reeks van omstandigheden na te gaan, welke zich reeds hebben voorgedaan en waarvan vooral de Fransche jurisprudentie eene groote verscheidenheid heeft aan te wijzen [1]), daar zij, in die gevallen gegronde redenen, in andere gevallen weer niet als zoodanig zullen moeten worden beschouwd.

De bevoegdheid om de ontbinding uit te spreken berust door de wet bij den rechter, dien men, ingevolge art. 620 R. v. door scheidsmannen kan vervangen. Evenwel is het in strijd met de wet en den aard van deze bevoegdheid, welke eene onpartijdige beoordeeling vereischt, de beslissing op te dragen aan de meerderheid der vennooten, zooals Baudry-Lacantinerie geoorloofd acht (§ 467).

In 1833 werd aan art. 1684 B. W. zijne tegenwoordige plaats aangewezen. Omtrent deze verandering weten wij niet anders dan dat de Memorie van Toelichting [2]) vermeldt, dat deze afdeeling was omgewerkt, opdat art. 1683 zou bevatten alle wijzen, waarop eene maatschap eindigt; terwijl bij de volgende artt. die

---

1) Dalloz, art. 1871, n°. 26—73.
Baudry-Lacantinerie, § 461—67.
2) Voorduin V, pag. 303.

stof in hare bijzonderheden is ontwikkeld. Dit kan evenwel niet gezegd worden van art. 1684, dat geen der genoemde wijzen van eindigen nader ontwikkelt, doch eene nieuwe wijze van eindigen geeft van de onder 1^{0}. genoemde maatschappen.

Brengt deze verplaatsing wijziging mede van de op blz. 49 omschrevene verhouding tot art. 1686 B. W.? M. i. niet, daar deze blijft bestaan door den aanhef van art. 1684: „De ontbinding van maatschappen, voor een „bepaalden tijd aangegaan" tegenover de woorden van art. 1686: „kan slechts worden ontbonden, ingeval „dezelve voor geenen bepaalden tijd is aangegaan." Ook heeft de wetgever, zooals boven bleek, met deze verplaatsing geen andere bedoeling gehad, dan de redactie te verbeteren.

Toch wekt de verplaatsing een vermoeden en wel dit, dat de wetgever reeds in art. 1871 C. civ. eene derogatie zag aan art. 1184 C. civ. en daarom aan de tegenwoordige plaats de voorkeur gaf. Dit vermoeden is mede gegrond op de redactie van art. 1684 B. W. Deze redactie wijst op eene uitsluiting van een ander artikel en nu kan ik mij den wetgever niet zoo slordig voorstellen, dat hij de volgorde van de reeks artt. 1869, 70 en 71 C. civ. zou verbreken door art. 1871 te verplaatsen zonder de redactie te wijzigen, wanneer hij niet van meening was geweest, dat deze redactie sloeg op een ander artikel dan art. 1870 C. civ. n.l. op art. 1184.

Op grond hiervan meen ik, dat de Rotterdamsche rechtbank terecht aanneemt [1]), dat art. 1684 B. W.

---

1) 6 Oct. 1902. Paleis van Justitie, 1902, 196.

De rechtbank van Amsterdam verklaarde in hare vonnissen

derogeert aan art. 1302 B. W. en dit laatste artikel dus niet van toepassing is op maatschappen, waarbij het eenzijdige opzeggingsrecht is uitgesloten.

Wel blijft het m. i. gelden voor maatschappen, waarbij dit niet is uitgesloten, daar, gelijk wij zagen op bl. 49, op deze maatschappen art. 1684 niet toepasselijk is en dus hiervoor art. 1302 niet buiten werking kan stellen [1]).

Bij maatschappen, waarbij het eenzijdige opzeggingsrecht is uitgesloten, zal dus volgens ons recht de rechter nooit voor de mogelijkheid komen te staan de terugwerkende kracht van de ontbindende voorwaarde te moeten toepassen, terwijl hij bovendien vrij is om, wanneer het niet-nakomen der verplichtingen hem niet zwaarwichtig genoeg voorkomt, de eisch tot ontbinding af te wijzen. Hier staat echter tegenover, dat hij niet de bevoegdheid heeft, uitstel te verleenen om alsnog aan de verplichtingen te voldoen, wanneer hij dat billijk oordeelt.

---

van 20 Jan. 1881, W. 4689 en 14 Dec. 1900, W. 7609, dat art. 1684 geen toepassing inhoudt van de artt. 1301—1303 B. W., zonder zich uit te spreken over de vraag of art. 1684 hieraan derogeert dan wel er naast geldt.

Opzoomer, blz. 131 meent op grond van 't verschil in werking, dat art. 1684 B. W. geen eenvoudige toepassing is van het algemeene beginsel van art. 1302 B, W., maar eene bijzondere bepaling en als zoodanig derogeerend volgens het groote beginsel omtrent de betrekking tusschen het „genus" en de „species".

Terwijl het Diephuis XIII, blz. 267 voorkomt, dat men beter doet niet aan art, 1302 B, W. te denken, meent Land, dat er geen verband bestaat, al is er eenige gelijkenis en ziet Kist, III blz. 205, er eene toepassing in van de kracht der ontbindende voorwaarde.

2) H. R. 22 Dec. 1854. v. d. Honert, B. R. XIX, blz. 373. In het hier ter cassatie voorgedragen vonnis werd art. 1302 toegepast op eene maatschap voor onbepaalden tijd aangegaan; dus achtte men het niet uitgesloten door art. 1684 B. W.

Deze twee laatste verschillen zijn m. i. even zoovele inconsequenties. Immers, nu bij de maatschap niet elk niet-nakomen der verplichtingen zwaarwichtig genoeg wordt geacht om gegronde reden tot ontbinding op te leveren, had de wetgever dat ook bij de vorige wederkeerige overeenkomsten aan de beoordeeling van den rechter moeten over laten en omgekeerd zal bij de maatschap evengoed als bij de andere wederkeerige overeenkomsten het geval zich kunnen voordoen, dat de billijkheid eischt alsnog eenig uitstel te verleenen.

STELLINGEN.

STELLINGEN.

I.

Wanneer de vennooten eener maatschap het recht van opzegging op eenige wijze hebben uitgesloten, zijn zij bevoegd hare ontbinding te vorderen volgens art. 1684 B. W.

II.

Art. 1684 B. W. derogeert aan art. 1302 B. W.

III.

Wanneer de verkooper van eenig goed dit verhuurt, nadat het koopcontract is gesloten, doch voordat de levering heeft plaats gehad, behoeft de kooper de huur niet gestand te doen.

IV.

Door het opnemen van het verbod van onderhuur in de huurovereenkomst eener bouwhoeve wordt de toepasselijkheid van art. 1595 B. W. niet buitengesloten en wordt dat verbod daardoor geen beding als in art. 1625 B. W. genoemd.

V.

Een schipper is niet tot schadevergoeding volgens art. 534 W. v. K. gehouden, wanneer tijdens het ongeval zijn schip bestuurd werd volgens de bevelen van een loods, dien hij krachtens wettelijke verplichting aan boord had.

VI.

Bij zee-assurantie kan door den assuradeur geen beroep worden gedaan op de gewoonte ter beurze, dat schade door breuk onder de vrijdommen is begrepen, wanneer daaromtrent geen uitdrukkelijk beding in de polis is gemaakt.

VII.

De loop van het rechtsgeding tot ontkenning van de wettigheid van een kind wordt geschorst, indien het kind gedurende de loop van dat geding overlijdt.

VIII.

De rechter in hooger beroep is verplicht het getuigenbewijs toe te laten omtrent ter zake dienende en

afdoende feiten, die voor getuigenbewijs vatbaar zijn, doch waarvoor in eersten aanleg reeds zonder gunstigen uitslag van dit bewijsmiddel is gebruik gemaakt.

IX.

Indien iemand een gesloten kist, welke hij in bewaring heeft, openbreekt en hieruit goederen wegneemt met het oogmerk zich die goederen wederrechtelijk toe te eigenen, pleegt hij het misdrijf van diefstal, niet van verduistering.

X.

Ten onrechte besliste de Hooge Raad bij arrest van 6 Juni 1904 (W. 8080), dat „het in strijd met de waarheid voorgeven kooper van iets te zijn" niet is het aannemen van eene valsche hoedanigheid als bedoeld in art. 326 Swb.

XI.

Het oogmerk om het misdrijf, waartoe samengespannen is, te bevorderen, althans niet tegen te werken, is geen vereischte voor de strafbaarheid volgens art. 135 Swb.

XII.

Algemeene formuleering tot bepaling van de competentie van den administratieven rechter is te verkiezen boven enumeratie.

XIII.

De stem van den Commissaris des Konings in de vergadering van het college van Gedeputeerde Staten behoort te vervallen.

XIV.

De burgemeester is aan den Raad verantwoording verschuldigd voor handelingen, door hem tot handhaving der openbare orde verricht.

XV.

Ook als het buitenland voor een artikel uitvoerpremiën toekent, verdient het heffen van invoerrechten hier te lande afkeuring.

XVI.

De uitdrukking: „Haec ita accipienda sunt, si nihil de hoc in coëunda societate convenit." D. pro socio l. 65 § 5 in fine (17.2) duidt op eene bevoegdheid der vennooten om het eenzijdige opzeggingsrecht geheel of gedeeltelijk uit te sluiten.

Deze bevoegdheid is alleen beperkt door D. h. t. l. 65 § 6: „nisi renunciatio ex necessitate quadam facta sit. j⁰. D. h. t. l. 14, 15 en 16.

